

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Острозька академія»
Економічний факультет
Кафедра фінансів, обліку і аудиту

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему: **«ЗНАЧЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ»**

Виконав: студент 2 курсу, групи МФК-61
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»
освітньо-професійної програми
«Фінанси, банківська справа та страхування»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Гудзь Роман Сергійович

Керівник – доктор економічних наук, доцент
Дем'янчук Ольга Іванівна
Рецензент – доктор економічних наук, доцент
Антонюк Олена Ростиславівна

"РОБОТА ДОПУЩЕНА ДО ЗАХИСТУ"

Завідувач кафедри фінансів,
обліку і аудиту _____ (д.е.н., проф. Мамонтова Н.А.)
(підпис)

Протокол № 5 від «11» грудня 2020 р.

Острог – 2020

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»

Факультет економічний
кафедра фінансів, обліку і аудиту
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри фінансів, обліку і аудиту
д.е.н., проф. Мамонтова Н.А.

“20” січня 2020 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу студента

Гудзя Романа Сергійовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. *Тема роботи: «Значення місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку регіону»*

Затверджено наказом по Академії від «...20...» грудня.....2019 р. № 501-ст

2. *Термін здачі студентом закінченої роботи: 07.12.2020 року.....*

3. *Вихідні дані до роботи: фінансова звітність Сарненського району, монографії, дисертаційні роботи, наукові статті та інші наукові джерела за обраною проблематикою.*

4. *Перелік завдань, які належить виконати: визначити сутність поняття «місцевий бюджет» та його роль у соціально-економічному розвитку регіону, навести характеристики складових місцевих бюджетів, описати систему показників оцінки значення місцевого бюджету у соціально-економічному розвитку регіону, проаналізувати виконання дохідної частини місцевого бюджету Сарненського району за період 2016-2018 рр, проаналізувати показники видаткової частини місцевого бюджету Сарненського району за період 2017-2019 рр, проаналізувати показники соціально-економічного розвитку Сарненського району, з'ясувати значення місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку району, навести шляхи підвищення ролі місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку регіону.*

5. *Перелік статистичного, графічного матеріалу: табл. Динаміка показників доходної частини Сарненського району за період 2017 – 2019 рр. Рис. Динаміка змін власних (податкових, неподаткових) надходжень та дотацій до місцевого бюджету за 2017-2019 рр, грн, табл. Динаміка складу місцевих податків і зборів Сарненського району за 2017-2019 роки, млн, грн.*

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада	Підпис, дата
--------	------------------------------	--------------

	консультанта	завданняви дав	Завдання приймав
Розділ 1	<i>Дем'янчук О.І., доктор економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту</i>	02.03.2020	02.03.2020
Розділ 2	<i>Дем'янчук О.І., доктор економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту</i>	04.05.2020	04.05.2020
Розділ 3	<i>Дем'янчук О.І., доктор економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту</i>	29.05.2020	29.05.2020

7. Дата видачі завдання 15.01.2020

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вивчення літератури	до 03.02.2020	
2.	Розробка змісту (плану)	до 02.03.2020	
3.	Ознайомлення керівника із текстом кваліфікаційної роботи (чорновий варіант):		
3.1	Розділ 1	до 04.05.2020	
3.2	Розділ 2	до 29.05.2020	
3.3	Розділ 3	до 30.09.2020	
4.	Ознайомлення керівника із текстом кваліфікаційної роботи з урахування зауважень	до 16.11.2020	
5.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	до 23.11.2020	
6.	Рецензування кваліфікаційної роботи	до 07.12.2020	
7.	Здача кваліфікаційної роботи на кафедру Реєстрація на Moodle	до 07.12.2020	

Студент Гудзь Р.С.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи Дем'янчук О.І.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	6
1.1. Сутність поняття «місцевий бюджет» та його роль у соціально-економічному розвитку регіону.....	6
1.2. Характеристика складових місцевих бюджетів.....	15
1.3. Система показників оцінки значення місцевого бюджету у соціально-економічному розвитку регіону.....	21
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ САРНЕНСЬКОГО РАЙОНУ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ.....	24
2.1. Аналіз виконання дохідної частини місцевого бюджету Сарненського району за період 2016-2018 рр.....	24
2.2. Аналіз видаткової частини місцевого бюджету Сарненського району за період 2017-2019 рр.....	29
2.3. Аналіз показників соціально-економічного розвитку Сарненського району.....	34
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	51
3.1. Значення місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку району.....	51
3.2. Підвищення ролі місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку регіону.....	54
3.3. Шляхи підвищення соціально-економічного розвитку Сарненського району за допомогою стратегії розвитку регіону.....	60
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

ВСТУП

Актуальність теми. З набуттям Україною суверенітету розгорнувся процес реформування фінансової системи. Важливим складником цього процесу стало реформування місцевих бюджетів, адже вони займають одне з центральних місць в фінансовій системі нашої держави, в них зосереджується значна частина державних фінансових ресурсів. Місцеві бюджети відіграють важливу роль у перерозподілі валового національного продукту, фінансуванні державних видатків перш за все соціальної спрямованості. Місцеві бюджети здійснюють безпосередній вплив на задоволення різних потреб населення, стан та якість надання державних послуг.

Серед усіх проблем нинішнього суспільства чи не найбільшу увагу привертають до себе фінансові питання, зокрема, доходи і видатки держави, бюджетний дефіцит, активне витрачання державних коштів тощо. Значна частина державних фінансових ресурсів зосереджується у місцевих бюджетах, які є фундаментом бюджетної системи кожної унітарної країни та визначають написання магістерської роботи.

Питаннями дослідження місцевих бюджетів, пошуку оптимальних шляхів розв'язання актуальних проблем у даній сфері свого часу займалися А. Сміт, К. Штейн, Л.Штейн, К. Рау, Р. Гнейст, А. Вагнер. Дана тема досить широко досліджена у західній фінансовій науці, і зокрема **такими вченими:**

Р. Агранофф, Ш. Бланкарт, Р. Джекменн, Ч. Тібо, П. Рассел, К. Фостер, У.Оуст, А. Шах. У вітчизняній фінансовій науці окремі аспекти обраної проблематики досліджені у працях І.Х. Озерова, В.М. Твердохлебова, В.М. Суторміної, В.М. Федосова, О.Д. Василика, В.М. Опаріна, В.І.Кравченка, С.І. Юрія, Й.М. Бескида, О.П. Кириленко та багатьох інших. Проте, внаслідок постійних трансформаційних процесів в економіці посилення ролі місцевих бюджетів України, які є інструментом регулювання економічного і соціального розвитку, питання формування і використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів є на сьогодні досить актуальними і потребують постійного дослідження.

Метою нашого дослідження є начення місцевого бюджету в соціально-економічному розвитку Сарненського регіону.

Комплексний підхід до реалізації поставленої мети окреслив коло **таких завдань**, які передбачається вирішити при написанні дипломної роботи:

- визначити сутність поняття «місцевий бюджет» та його роль у соціально-економічному розвитку регіону;
- навести характеристику складових місцевих бюджетів;
- описати систему показників оцінки значення місцевого бюджету у соціально-економічному розвитку регіону;
- проаналізувати виконання дохідної частини місцевого бюджету Сарненського району за період 2016-2018 рр;
- проаналізувати показники видаткової частини місцевого бюджету Сарненського району за період 2017-2019 рр;
- проаналізувати показники соціально-економічного розвитку Сарненського району;
- з'ясувати значення місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку району;
- навести шляхи підвищення ролі місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку регіону;
- навести шляхи підвищення соціально-економічного розвитку Сарненського району за допомогою стратегії розвитку регіону.

Об'єктом нашого дослідження є місцевий бюджет Сарненського району.

Предметом даного дослідження є грошові відносини, які виникають між державою, юридичними і фізичними особами з приводу формування фонду грошових коштів.

Методологічний апарат дослідження складають такі методи: метод абстрагування, узагальнення, історичний метод, методи індукції і дедукції, методи вимірювання, аналізу, прогнозування і моделювання.

Теоретичною основою дослідження стануть доробки авторів в галузі фінансів та економічних теорій, зокрема підручники, навчальні посібники, монографії, періодичні видання.

Законодавчою та нормативно-правовою основою даної роботи є Конституція України, Бюджетний кодекс, закони України, постанови ВРУ, постанови КМУ, укази Президента України.

Фактологічною базою є статистичні та аналітичні дані про формування і використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів.

Результати дослідження мають **практичне значення**, яке полягає в тому, що вони можуть бути використані, як теоретичний матеріал для викладу проблем місцевих бюджетів України.

До наукової новизни відносяться самостійні розробки автора, а саме:

- обґрунтовані та дістали подальший розвиток місце та роль місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку регіону, у частині фінансових відносин, що виникають у процесі формування та подальшого використання фінансових ресурсів регіону;

- узагальнено, на основі факторного аналізу, рівень соціально-економічного розвитку району та виявлено основні фактори впливу на нього, з подальшими пропозиціями їх усунення, а саме: безробіття населення, розпорядження бюджетними коштами розпорядниками, контроль за використанням видатків місцевих бюджетів зі сторони державних органів влади;

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

1.1. Сутність поняття «місцевий бюджет» та його роль у соціально-економічному розвитку регіону

Розкриваючи сутність поняття «місцевий бюджет» в першу чергу слід зазначити, що бюджет відіграє істотну роль в системі регулювання економіки держави, створення сприятливого фінансового середовища для швидкого розвитку ринкових відносин, забезпечення макроекономічної рівноваги в економіці. Бюджетом також є невід'ємною частиною ринкових відносин і одночасно важливий інструмент реалізації державної політики.

Якщо брати до уваги державний та адміністративно-територіальний устрій нашої держави, місцеві бюджети є частиною бюджетної системи України та централізованих фондів фінансових ресурсів. Тому, впливаючи на соціально-економічний розвиток регіонів і, як наслідок, на економічне становище держави. Значною мірою місцеві бюджети впливають на вирішення загальнодержавних економічних і соціальних завдань: розвиток інфраструктури регіонів, фінансування агропромислового комплексу, промисловості і енергетики, будівництва. Разом з тим, основним напрямом використання регіональних бюджетних ресурсів України є фінансування соціального захисту і соціального забезпечення, охорони здоров'я та освіти. З огляду на це слід зазначити, що на сучасному етапі ринкових перетворень місцеві бюджети повинні бути дійовим засобом впливу на регіональну економіку [32].

Не менш важливим є те, що через бюджет здійснюється фінансування заходів економічного і соціального розвитку, що мають загальнодержавне значення, а також стосуються міждержавних відносин.

За

його допомогою перерозподіляється частина фінансових ресурсів між адміністративно-територіальними одиницями України з метою вдосконалення структури суспільного виробництва і забезпечення соціальних гарантій населенню. Бюджет є важливим інструментом держави, через який забезпечується контроль за станом виробництва в цілому [22].

За своєю суттю бюджет є досить складною економічною категорією, оскільки являє собою систему економічних відносин, які складаються в суспільстві в процесі формування, розподілу і використання централізованого грошового фонду країни, призначеного для задоволення суспільних потреб.

В економічній літературі немає єдиного визначення терміну “місцеві бюджети”. З початку організації бюджетної системи місцеві бюджети розглядались як сукупність завдань, доручених місцевим органам, і сукупність коштів, котрими вони володіють для їх задоволення [1].

Ширкевич Н розкриває сутність місцевих бюджетів: “як частину основного річного фінансового плану країни – державного бюджету, крім того, місцеві бюджети утворюють централізований фонд грошових коштів місцевих Рад, котрим вони розпоряджаються з метою здійснення заходів, які щорічно передбачаються планом економічного і соціального розвитку” [2].

Цілий ряд провідних українських вчених приділяють значну увагу дослідженню питань місцевого бюджетного процесу, зокрема О. Музика, О. Василик, В. Оспіщев, В. Вишневський, Л. Осипчук, Н. Ширкевич, О. Кириленко, Т. Латковська, Н. Власюк, Т. Мединська, М. Мельник. За основу визначення місцевих бюджетів приймають територіальний принцип, розглядаючи їх як бюджети окремих адміністративно-територіальних одиниць [2].

Кращі економісти характеризують місцеві бюджети як економічні відносини. Наприклад, Ходорович І, характеризує місцеві бюджети як “сукупність економічних відносин, що забезпечують фінансову базу місцевих Рад щодо розвитку і утримання головним чином галузей господарства,

які безпосередньо спеціалізуються на підвищенні добробуту населення [3].

Васильєва. Н визначає місцеві бюджети як “обумовлену адміністративно-територіальним поділом і бюджетним устроєм частину економічних відносин у суспільстві, пов’язаних з формуванням, розподілом і використанням фондів грошових коштів, призначених для задоволення суспільних потреб [4].

Виходячи з вищесказаного можна дійти до висновку, що існують різні підходи до трактування поняття місцевих бюджетів, що, в свою чергу, позначається на визначенні ролі місцевих бюджетів у фінансовій системі держави.

Різні погляди щодо визначення поняття “місцевих бюджетів” дозволяють характеризувати їх як сукупність економічних відносин, які сприяють територіальному перерозподілу національного доходу країни та забезпечують створення фінансової бази місцевих Рад [5].

Місцеві бюджети являють собою фонди фінансових ресурсів, що призначені для реалізації завдань і функцій, що покладаються на органи самоврядування. Як складова бюджетної системи держави і основа фінансової бази діяльності органів самоврядування місцеві бюджети забезпечують необхідними грошовими засобами фінансування заходів економічного і соціального розвитку, що здійснюються органами влади і управління на відповідній території.

3

допомогою місцевих бюджетів складаються фінансові взаємовідносини органів самоврядування практично з усіма підприємствами, установами, що розташовані на їх території, і населенням даної території у зв'язку з мобілізацією й витрачанням коштів цих бюджетів. Між місцевими бюджетами різних рівнів, а також між ними бюджетами і державним бюджетом виникають фінансові відносини з приводу перерозподілу фінансових ресурсів для забезпечення ефективного функціонування кожного бюджету.

Також бюджет можна розглядати як складну економічну категорію, оскільки бюджет являє собою систему економічних відносин, які складаються в

суспільстві в процесі формування, розподілу і використання централізованого грошового фонду країни, призначеного для задоволення суспільних потреб.

Бюджетні відносини, що відображають зміст державного бюджету, функціонують у визначених формах - суспільних і організаційних. І саме завдяки організаційним формам стає можливим використання бюджету, як інструменту управління економікою [34].

Досліджуючи проблеми місцевих бюджетів, їх слід розглядати у двох аспектах. По-перше, як організаційну форму мобілізації частини фінансових ресурсів у розпорядження місцевих органів самоврядування. По-друге, як систему фінансових відносин, що складаються між місцевими та державним бюджетами, а також у середині сукупності місцевих бюджетів [6].

Якщо розглядати місцеві бюджети як організаційну форму мобілізації доходів і здійснення витрат місцевими органами самоврядування, місцеві бюджети – це балансові розрахунки, які відповідають вимогам складання балансів, тобто вони мають доходну й витратну частини, в їх основі покладено принципи балансування тощо. Тому можна твердити, що місцеві бюджети – це балансові розрахунки доходів і витрат, які мобілізуються й витрачаються на відповідній території.

Поняття «місцеві бюджети» варто розглядати як важливу фінансову категорію, основу якої становить система фінансових відносин, а саме: відносин між місцевими бюджетами і господарськими структурами, що функціонують на даній території; відносин між бюджетами і населенням даної території, що складаються при мобілізації й витраті коштів місцевих бюджетів; відносин між місцевими бюджетами різних рівнів щодо перерозподілу фінансових ресурсів; відносин між місцевими бюджетами і державним бюджетом.

Місцеві бюджети являють собою фінансову базу органів місцевого самоврядування та вирішальним фактором регіонального розвитку [7]. Наявність місцевих бюджетів закріплює економічну самостійність місцевих орга

нівсамоврядування, щопередбачено Конституцією та Законом України “Про місцевесамоврядування в Україні”, активізує господарську діяльність, дозволяє їм розвивати інфраструктуру на підвідомчій території, розширювати економічний потенціал регіону, виявляти і використовувати резерви фінансових ресурсів. В кінцевому підсумку все це розширює можливість місцевих органів влади у більш повному задоволенні потреб населення.

Основним каналом доведення до населення кінцевих результатів суспільного виробництва, що спрямовуються на суспільне споживання є саме місцеві бюджети.

Не менш важливим є і те, що саме через місцеві бюджети суспільні фонди споживання розподіляються в територіальному і соціальному розрізах. Разом з іншими ланками бюджетної системи місцеві бюджети є одним з головних інструментів реалізації на практиці програми економічного і соціального розвитку як регіонів, так і країни в цілому.

Важливим при розкритті економічної сутності бюджету є розгляд його функцій: розподільчої, контрольної, функції по забезпеченню існування держави [8].

Розподільча функція місцевих бюджетів проявляється в тому, що у відносини з бюджетом вступають майже всі учасники суспільного виробництва. Основним об'єктом бюджетного розподілу і перерозподілу є чистий дохід, що створюється в суспільстві. Через розподільчу функцію бюджету відбувається зосередження грошових коштів в руках держави і їх подальше використання з метою задоволення суспільних потреб. Розподіл і перерозподіл грошових коштів відбувається між окремими галузями і сферами діяльності, між окремими групами населення. В результаті розподілу і перерозподілу здійснюється формування основних фондів грошових ресурсів – державного і місцевих бюджетів, фондів соціального страхування, фондів зайнятості та ін.

Щоб посилити роль бюджету саме в розподільчих процесах, слід досягнути оптимального співвідношення між різними ланками

бюджетної системи. Також можемо спостерігати тенденцію до збільшення частки місцевих бюджетів у фінансуванні бюджетних витрат, що може позитивно вилучити на розвиток систем місцевого самоврядування та на використання бюджетних коштів в цілому.

Контрольна функція бюджету заключається в тому, що при формуванні доходів фінансовий контроль здійснюється за правильністю здійснення різних видів податків, мобілізації інших джерел доходів, дотриманням встановлених пропорцій між ними, визначенням податкової бази. При витрачанні бюджетних коштів контролюється ефективність їх використання за цільовим призначенням. Фінансовий контроль здійснюється за виробництвом, розподілом і споживанням сукупного суспільного продукту і національного доходу [5].

Важливою функцією бюджету також є забезпечення існування держави, що ставить своєю ціллю створення матеріально-фінансової бази функціонування держави, утримання апарату управління країною, законодавчої, виконавчої влади, правоохоронних органів [3].

Економічна сутність місцевих бюджетів проявляється в їх призначенні, а саме:

- формування грошових фондів, які є фінансовим забезпеченням діяльності місцевих органів влади;
- розподіл і використання цих фондів між галузями народного господарства;
- контроль за фінансово-господарською діяльністю підприємств та організацій, підвідомчих цим органам влади [2].

Місцеві бюджети як економічна категорія, відображають обумовлену адміністративним поділом і бюджетним устроєм держави сферу економічних відносин суспільства, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням централізованих грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні місцевих органів влади і призначених для соціально-економічного розвитку конкретних регіонів країни [5].

необхідність встановлення раціонального взаємозв'язку між державним і місцевими бюджетами, а також складна структура місцевих бюджетів України висуває завдання визначення принципів і умов оптимального розподілу доходів між різними ланками бюджетної системи.

Характерною ознакою сучасної побудови бюджетної системи України є самостійність усіх бюджетів. Місцеві бюджети одного рівня не можуть бути включені до місцевих бюджетів іншого рівня.

Із коштів місцевих бюджетів фінансуються необхідні заходи держави в галузі економіки та соціальної політики. За рахунок місцевих бюджетів утримуються заклади освіти, охорони здоров'я, проводяться виплати з соціального захисту та соціального забезпечення сім'ям з дітьми, ветеранам війни та праці, іншим незахищеним верствам населення, утримуються будинки-інтернати, притулки, фінансуються молодіжні програми. Місцеві бюджети відіграють значну роль у забезпеченні функціонування житлово-комунального господарства, закладів культури та спорту, засобів масової інформації, транспорту, дорожнього господарства тощо.

Щороку завдання, що постають перед органами місцевого самоврядування досить ускладнюються. Розширення функцій місцевого самоврядування, делегування їм окремих повноважень органів державної влади, а також необхідність здійснення контролю за їх використанням потребує принципово іншої побудови дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів у порівнянні з тією, яка використовувалась нашою країною упродовж тривалого часу.

Поточні видатки бюджетів являють собою витрати бюджетів на фінансування мережі підприємств, установ, організацій та органів на початок бюджетного року, а також на фінансування соціальних та інших заходів, що не належать до видатків розвитку. У складі поточних видатків окремо повинні вирізнятися видатки бюджету, зумовлені зростанням мережі зазначених об'єктів (з вимогою окремого їх вирізнення) і наведення всіх факторів, які вплинули на обсяг видатків.

До видатків розвитку відносять витрати бюджетів на фінансування

інвестиційної та інноваційної діяльності — фінансування капітальних вкладень виробничого та невиробничого призначення, фінансування структурної перебудови народного господарства, субсидії та інші видатки, пов'язані з розширеним відтворенням.

Доходи між основними ланками бюджетної системи України розподіляються у відповідності із загальнодержавним законодавством, усередині ланки — у відповідності з рішеннями місцевих органів влади. Головною передумовою розподілу доходів бюджету слугує єдність його доходної бази, яка дозволяє регулювати бюджетні ресурси таким чином, щоб в необхідних випадках надавалась допомога бюджетам, котрі її потребують, і разом з цим здійснювались заходи загальнодержавного значення. При розподілі доходів приймається до уваги підвідомчість об'єднань, підприємств, організацій. Значній частині місцевих бюджетів України передаються фінансові засоби для забезпечення їх збалансованості. Цедосягається шляхом наданнявищестоящими бюджетами нижчестоящим бюджетам сум відрахуваньвідзагальнодержавнихподатків і доходів.

Фінансовийбікнезалежностімісцевихорганіввлади є визначальнимаджевідфінансовихможливостейзалежать в кінцевомупідсумкуїхреальнівладніфункції.

Ступіньфінансовоїнезалежностімісцевихорганіввладихарактеризуєнезалежністьдержави в цілому, потенційніможливостіїїекономічногорозвитку, рівеньдемократичних прав і свобод громадян. Держава не можеуспішнорозвиватись та економічнопроцвітати, не даючигарантійфінансовоїнезалежностімісцевим органам влади. Цеоб'єктивнанеобхідністьформуванняновихекономічнихвідносин [9].

Фінансованезалежністьмісцевогосамоврядуваннявляє собою економічнийпростір для йогодіяльності у межах певноїтериторії на принципах економічноїефективності та економічноїдоцільності. Пріоритетноюумовою в даномуразі повинна бути сукупністьтериторіальнихінтересів, щовідображаютьособливостіекономічних і соціальних умов регіону.

Фінансованезалежністьмісцевогосамоврядуваннявляє собою

можливість самостійного вирішення питань комплексного фінансового забезпечення економічного і соціального розвитку даної території, що входять до компетенції відповідного рівня місцевого управління.

Насамперед розумна з точки зору економічної діяльності децентралізація влади і адекватний розподіл повноважень, відповідальності, а отже, і фінансово-економічної бази між центром і регіонами, місцевими органами управління є головною

передумовою фінансової незалежності органів місцевого самоврядування.

Межі фінансової незалежності місцевого самоврядування за жодних умов повинні визначатися у законодавчому порядку, тобто закон повинен чітко окреслювати функції місцевого самоврядування і відповідно до них джерел ресурсів, які становитимуть фінансове забезпечення цих функцій.

Ступінь децентралізації у визначенні податків та прийняті рішення залежить від політичних, економічних та інституційних особливостей країни, а також від тієї ролі, яка в ній відводиться органам місцевої влади.

Важливим при оцінці ролі місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку регіонів є аналіз співвідношення обсягів місцевих бюджетів із загальними витратами зведеного бюджету.

Надмірна централізація у витрачанні бюджетних коштів і зменшення фінансових можливостей органів місцевого самоврядування значно затримує розвиток регіонів, оскільки за рахунок місцевих бюджетів здійснюється фінансування господарської та соціально-культурної сфер діяльності регіонів.

Місцеві бюджети – категорія дуже динамічна, тому їх дослідження необхідно здійснювати з урахуванням багатьох факторів, що впливають на економічне життя держави [7]. Цьому насамперед сприяють розвиток демократичних засад в управлінні державою, зміни у структурі економіки, рівень соціальних гарантій населенню,

змін авікової, професійної структури населення. Неабияк впливає на формування й використання коштів місцевих бюджетів рівень економічного розвитку окремих регіонів.

Важливе значення для забезпечення фінансування процесу розширеного відтворення на відповідній території є розробка бюджету розвитку у складі місцевих бюджетів.

Як висновок, варто відзначити, що для своєрідного покращення соціально-економічного становища потрібно розробляти стратегії, спрямовані на розвиток нових та удосконалення вже існуючих соціальних та економічних програм при цьому узгоджуючи їх з місцевим бюджетом.

1.2. Характеристика складових місцевих бюджетів

Варто зазначити, що бюджет можна також розглядати як нормативний документ, визначає склад, структуру та обсяг доходів, а також видатків в розрізі напрямів фінансування та головних розпорядників коштів, затверджує перелік захищених статей видатків та об'єктів, видатки на які будуть здійснюватися за рахунок бюджету розвитку, регламентує міжбюджетні відносини тощо.

Економічна сутність місцевих бюджетів виявляється у формуванні грошових фондів, які є фінансовим забезпеченням діяльності місцевих рад і місцевих державних адміністрацій, та використанні цих фондів на фінансування, утримання й розвиток соціальної інфраструктури, місцевого самоврядування, тощо. Місцеві бюджети – це форма впливу місцевого самоврядування на економічні і соціальні процеси в державі.

Активний вплив місцевого самоврядування на формування нових суспільних відносин можливий лише в тому разі, якщо воно матиме у своєму розпорядженні достатню кількість фінансових ресурсів. Згідно з чинним законодавством органи місцевого самоврядування в межах своєї компетенції самостійно розробляють, затверджують і виконують бюджети місцевого самоврядування [25].

Формулювання "місцевих бюджетів як планів фінансових ресурсів, які

мобілізуються та спрямовуються на фінансування соціально-побутової інфраструктури та інших заходів, передбачених планами економічного та соціального розвитку адміністративно-територіальних одиниць, на всебічний розвиток всіх членів суспільства[20].

Побудова системи місцевих бюджетів ґрунтується на принципах побудови всієї бюджетної системи України, а саме:

1) принцип єдності бюджетної системи України - єдність бюджетної системи України забезпечується єдиною правовою базою, єдиною грошовою системою, єдиним регулюванням бюджетних відносин, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності;

2) принцип збалансованості - повноваження на здійснення витрат бюджету мають відповідати обсягу надходжень бюджету на відповідний бюджетний період;

3) принцип самостійності - Державний бюджет України та місцеві бюджети є самостійними. Держава коштами державного бюджету не несе відповідальності за бюджетні зобов'язання органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування. Органи влади Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування коштами відповідних місцевих бюджетів не несуть відповідальності за бюджетні зобов'язання одне одного, а також за бюджетні зобов'язання держави.

Самостійність бюджетів забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів бюджету, правом відповідних органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та

органів місцевого самоврядування визначати напрям використання бюджетних коштів відповідно до законодавства України, правом Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних місцевих рад самостійно і незалежно одне від одного розглядати та затверджувати відповідні місцеві бюджети;

4) принцип повноти - до складу бюджетів підлягають включенню всі надходження бюджетів та витрати бюджетів,

що здійснюються відповідно до нормативно-правових актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування;

5) принцип обґрунтованості - бюджет формується на реалістичних макропоказниках економічного і соціального розвитку України та розрахунках надходжень бюджету і витрат бюджету, що здійснюються відповідно до затверджених методик та правил;

6) принцип ефективності та результативності - при складанні та виконанні бюджетів учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення цілей, запланованих на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки, шляхом забезпечення якісного надання публічних послуг при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів;

7) принцип субсидіарності - розподіл видів витрат між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами ґрунтується на необхідності максимально можливого наближення надання публічних послуг до їх безпосереднього споживача;

8) принцип цільового використання бюджетних коштів - бюджетні кошти використовуються тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями;

9) принцип справедливості і неупередженості - бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами;

10) принцип публічності та прозорості - інформування громадськості з питань бюджетної політики, складання, розгляду, затвердження, виконання державного бюджету та місцевих бюджетів, а також контролю за виконанням державного бюджету та місцевих бюджетів.

Бюджет складається із загального та спеціального фондів.

Складовими частинами загального фонду бюджету є:

1) всі доходи бюджету, крім тих, що призначені для зарахування до спеціального фонду бюджету;

2) всі видатки бюджету, що здійснюються за рахунок надходжень загального фонду бюджету;

3) кредитування бюджету (повернення кредитів до бюджету без визначення цільового спрямування та надання кредитів з бюджету, що здійснюється за рахунок надходжень загального фонду бюджету);

4) фінансування загального фонду бюджету [23].

Складовими частинами спеціального фонду бюджету є:

1) доходи бюджету (включаючи власні надходження бюджетних установ), які мають цільове спрямування;

2) видатки бюджету, що здійснюються за рахунок конкретно визначених надходжень спеціального фонду бюджету (у тому числі власних надходжень бюджетних установ);

3) кредитування бюджету (повернення кредитів до бюджету з визначенням цільового спрямування та надання кредитів з бюджету, що здійснюється за рахунок конкретно визначених надходжень спеціального фонду бюджету);

4) фінансування спеціального фонду бюджету [44].

Склад доходів бюджетів у містах (у разі їх створення) визначається міською радою відповідно до повноважень, переданих районним радам у містах.

Основну частину доходів місцевих бюджетів становлять податкові надходження, які виражаються через місцеві податки і збори.

Бюджетна система України складається з державного бюджету та місцевих бюджетів. Місцевими бюджетами є бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджет місцевого самоврядування. Бюджетами місцевого самоврядування є бюджет територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджет об'єднаних територіальних громад.

Зведений бюджет являє собою сукупність показників бюджетів,

щовикористовуються для аналізу та прогнозування економічного і соціального розвитку держави. Зведений бюджет України включає показники Державного бюджету України, зведеного бюджету Автономної Республіки Крим та зведених бюджетів областей, міст Києва та Севастополя. Зведений бюджет областей включає показники обласного бюджету, зведених бюджетів районів, бюджетів міст обласного значення і бюджетів об'єднаних територіальних громад цієї області. Зведений бюджет району включає показники районного бюджету, бюджетів міст районного значення, селищних та сільських бюджетів цього району. Зведений бюджет міста з районним поділом включає показники міського бюджету та бюджетів районів, що входять до його складу. Якщо місто або району у місті адміністративно підпорядковані інші міста, селища чи села, зведений бюджет міста або району у місті включає показники бюджетів цих міст, селищ та сіл.

Згідно ст.10 «Податкового кодексу України» до місцевих податків належать [12].:

- 1) податок на майно;
- 2) єдиний податок.
- 3) До місцевих зборів належать:
- 4) збір за місця для паркування транспортних засобів;
- 5) туристичний збір.

Місцеві ради обов'язково встановлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю, крім земельного податку за лісові землі).

Неподатковими надходженнями визнаються:

- 1) доходи від власності та підприємницької діяльності;
- 2) адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності;
- 3) власні надходження бюджетних установ;

Видатки та кредитування бюджету класифікуються за:

- 1) бюджетними програмами (програмна класифікація видатків та кредитування бюджету);

2) ознакою головного розпорядника бюджетних коштів (відомча класифікація видатків та кредитування бюджету);

3) функціями, з виконання яких пов'язані видатки та кредитування бюджету (функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету).

Якщо говорити про видатки місцевих бюджетів, слід зазначити, що вони безпосередньо пов'язані з інтересами широких верств населення й суттєво впливають на загальні соціальні процеси в державі й насамперед на рівень добробуту населення, освіченості, забезпеченості медичними послугами, а також послугами в галузі культури, спорту, соціальної захищеності на випадок непередбачуваних обставин.

Видатки місцевих бюджетів відображають ті ж самі соціально-економічні відносини, що і видатки Державного бюджету, але на місцевому рівні і з врахуванням регіональних особливостей.

Бюджетні установи за рахунок власних надходжень формують загальний фонд бюджету і включаються до спеціального фонду бюджету. Власні надходження бюджетних установ поділяються на такі групи: перша група - надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством; друга група - інші джерела власних надходжень бюджетних установ.

Спеціальний фонд складається із власних надходжень бюджетних установ (спеціальні кошти, кошти на виконання окремих доручень, інші власні надходження), субвенцій, одержаних із бюджету іншого рівня, та інших доходів спеціального фонду [9].

Наявність у складі місцевих бюджетів спеціального фонду розглядається як тимчасовий захід з метою інвентаризації та обліку у складі бюджетів всіх надходжень бюджетних установ. Тобто виділення у складі бюджету спеціального фонду має на меті запровадження обліку та казначейського виконання так званих "власних" коштів бюджетних установ, які раніше були поза бюджетом і обліковувалися в установах комерційних банків. Перелік власних надходжень бюджетних установ та організацій визначається Кабінетом Міністрів України. Прикладом

власних надходжень бюджетних установ є орендна і квартирна плата, інші надходження від експлуатації будівель та приміщень, основних засобів, що безпосередньо належать установам; надходження від надання транспортних послуг з перевезення населення, вантажів, ремонту транспортних засобів; від надання послуг з організації проведення свят, вечорів, зустрічей, змагань; від надання фото-, аудіо-, відеопослуг, а також від продажу квитків на виставки, продажу репродукцій, буклетів тощо.

Створення спеціального фонду - це тимчасовий захід для легалізації та оприлюднення коштів бюджетних установ, який дозволив на перехідному етапі здійснити інвентаризацію та контроль за надходженнями коштів до бюджетних установ [40].

Отже, бюджет побудований на принципах бюджетної системи, складається з загального та спеціального фонду та являється головним каналом доведення до населення кінцевих результатів суспільного виробництва, що спрямовуються на суспільне споживання.

1.3. Система показників оцінки значення місцевого бюджету у соціально-економічному розвитку регіону

Для оцінки соціально-економічного розвитку регіонів використовується набір показників, розрахованих на базі офіційної статистичної інформації та законодавчої бази.

Однією з найбільш розповсюджених методик оцінки соціально-економічного розвитку регіонів є рейтингова оцінка регіону, згідно з якою [26]:

1) вибирається 6 найважливіших економічних показників: валовий регіональний продукт, інвестиції в основний капітал, вимоги банків по кредитах в економіку України, рівень доходів на 1 особу, середня заробітна плата, рівень зареєстрованого безробіття;

2) визначається сума рейтингів конкретного регіону за кожним із показників на основі відносних відхилень показників розвитку регіону від її найкращих значень показників розвитку регіонів.

3) будується бальне дерево рейтингової оцінки регіонів.

Аналіз свідчить, що перевага такої методики очевидні: згідно з нею можна виявити не тільки більш чи менше економічно розвинені регіони, а й побачити напрямки виникнення диспропорційності розвитку регіонів, а, отже, й розробити стратегію подолання цих диспропорцій на основі розрахованих даних [15].

Мінрегіон:

- на підставі інформації, отриманої від відповідальних за подання даних, здійснює за Методикою проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики розрахунок рейтингів оцінки (ранжування) регіонів з урахуванням показників, за визначеними напрямками та загальної рейтингів оцінки за всіма напрямками;

- узагальнює інформацію про результати проведення щорічної оцінки та подає її за формою згідно з додатком 4 щороку до 15 травня Кабінетові Міністрів України;

- оприлюднює результати щорічної оцінки на своєму офіційному веб-сайті.

Оцінка результативності реалізації державної регіональної політики проводиться Мінрегіоном із залученням громадських об'єднань та наукових установ (за згодою) на підставі звітів центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських держадміністрацій, органів місцевого самоврядування щодо результатів оцінки результативності реалізації документів, які визначають державну регіональну політику, та результатів моніторингу соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя.

Але, не дивлячись на значні переваги, ця методика має суттєвий недолік, зокрема, загальний рейтинг відображає тільки середньоарифметичне значення рейтингів усіх показників без класифікації на фінансові, інноваційні, виробничі, соціальні та інші.

Другою методикою оцінки соціально-економічного розвитку регіонів є методика розрахунку інтегральних показників по всій сукупності показників, а також окремих групах: «демографія», «зайнятість», «виробництво», «медичне

обслуговування» та ін.

Для побудови такої моделі використовується таксонометричний показник рівня розвитку, що є синтетичною величиною, рівнодіючою всіх показників, які характеризують соціально-економічну ситуацію регіону.

Інтегральна оцінка соціально-економічного розвитку регіонів дозволяє узагальнити отриману інформацію у вигляді головних інтегральних показників, які дають змогу виділити ключові проблеми регіону здійснити співставлення з іншими регіонами та згідно з цим розробити стратегію розвитку регіонів [31].

Однак ця методика також має суттєвий недолік: українські регіони дуже відрізняються за структурою своєї економіки та масштабами соціально-економічної діяльності, тому некоректно порівнювати різні регіони за допомогою суми несумісних показників без урахування їх важливості для окремого регіону.

Отже, використання методик оцінки соціально-економічного розвитку регіонів надає можливість отримати більш повну та достовірну інформацію щодо розвитку регіону та покращити стан соціально-економічного розвитку регіонів. Також ця інформація надасть можливість виявити диспропорційність у регіональному розвитку та розробити оптимальну стратегію її подолання.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ САРНЕНСЬКОГО РАЙОНУ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ

2.1. Аналіз виконання дохідної частини місцевого бюджету

Сарненського району за період 2016-2018 рр.

Щоб практично проаналізувати основні аспекти формування місцевого бюджету було обрано Сарненський район.

Сарненський район належить до інвестиційно привабливих районів Рівненської області завдяки наявності промислового потенціалу, розвинутої інфраструктури туристичних закладів, наявності таких природних ресурсів як ліса, мінеральна вода, тощо.

Головною метою на 2018 рік є створення умов для зростання добробуту населення шляхом активізації внутрішнього потенціалу міста, проведення модернізації підприємств реального сектору економіки, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, функціонування установ та закладів соціальної сфери на основі інноваційних структурних зрушень, посилення інвестиційної активності та міжнародного співробітництва, впровадження енергозберігаючих заходів у бюджетній сфері [17].

Згідно таблиці 2.1 проаналізуємо виконання міського бюджету за основними джерелами доходів.

**Динаміка показників доходної частини Сарненського району
за період 2017 – 2019 рр.**

Вид доходу	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Темп росту, %	
				2018/2017	2019/2018
Податковий надходження	68189,2	82947,9	97974,7	21,64375004	18,1159498
Неподатковий надходження	563,1	646,3	3718,2	14,77535074	475,305585
Трансферти	548233,1	609975,1	556491,1	11,26199786	-8,7682267
з них:					
дотації	53560,5	52953,4	63061,1	-1,13348456	19,0879150
субвенції	494672,6	557021,7	493340	12,60411432	-11,432534
Разом доходів	1165218,5	1303544,4	1214495,1	11,87124132	-6,8313208

У наведеній таблиці 2.1 можемо бачити, що всі показники протягом всього досліджуваного періоду зростають.

Дохідна частина бюджету міста протягом 2017-2018 років зростала, а у 2019 році відбувся її спад на 6,83%. За 2019 рік місцевий бюджет виконано на 121,7% в порівнянні з планом, затвердженим районною радою та на 102,87% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року.

Планові призначення по власних доходах у 2019р. виконано на 121,6%, або перевиконання складає 14 841,9 грн. У порівнянні з 2018 роком надходження збільшилися на 18,11%, що пов'язане із внесенням змін до податкового законодавства та збільшенням розміру мінімальної заробітної плати [37].

В загальному обсязі власних доходів районного бюджету податок на доходи фізичних осіб складає 99,5% (13245531 грн.). Найбільшим платником даного виду податку є відділ освіти Сарненської райдержадміністрації. У 2016 році відділом освіти сплачено ПДФО до районного бюджету в сумі 6497057 грн., або 49,1% від надходжень даного податку.

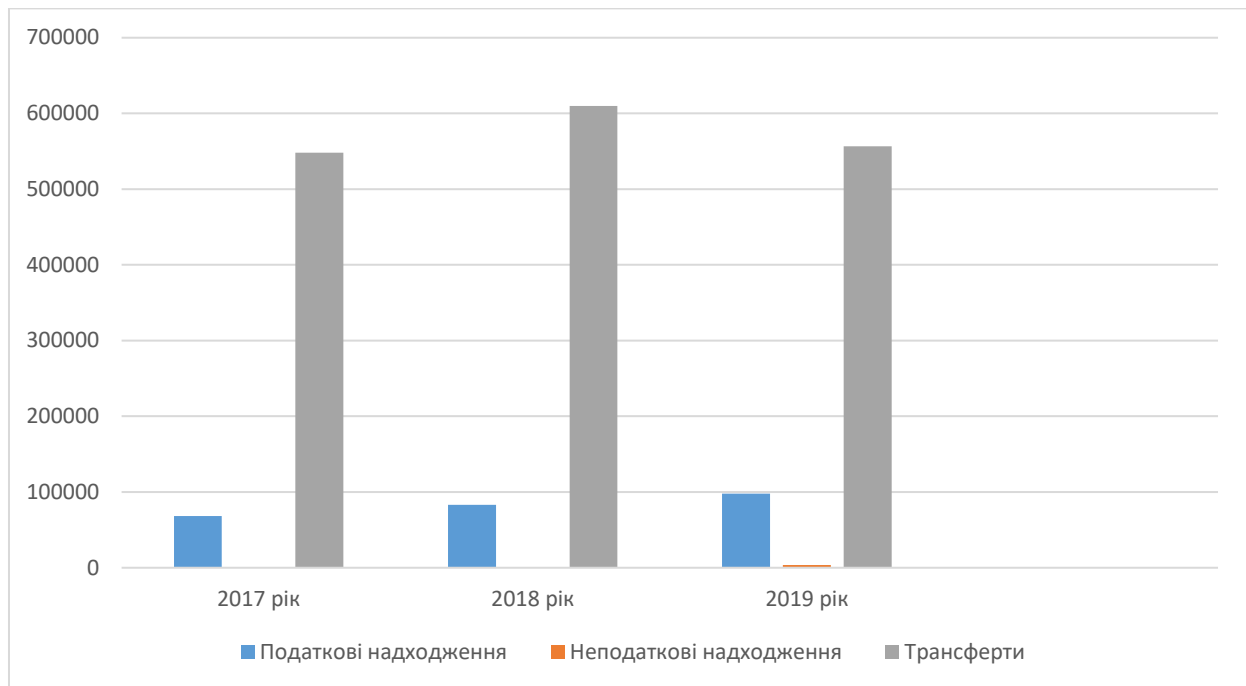

Рис. 2.1 Динаміка змін власних (податкових, неподаткових) надходжень та дотацій до місцевого бюджету за 2017-2019 рр, грн.

За аналізований період обсяг трансфертів які передавалися з державного до місцевого бюджету з кожним роком зростали, проте у питомій частині надходжень загального фонду їх частка скоротилася.

Протягом 2017– 2019 років бюджету Сарненського району надавалися такі трансферти:

а) дотація є результатом вирівнювання податкової спроможності місцевих бюджетів, які мають взаємовідносини з державним бюджетом. Впродовж 2018-2019 років їх частка зросла на 27.9%.

б) субвенції:

- освітня субвенція (протягом 2017-2019 рр надходження даної субвенції зростали 13,3%;

- медична субвенція (протягом 2017-19 рр надходження зменшилися на 23,8%);

- субвенція на виплату допомог сім'ям з дітьми (надходження зросли на 6,7%);

- інші субвенції на виплату допомог сім'ям з дітьми, надання пілг,

фінансування заходів соціально-економічного розвитку та допомоги дітям-сиротам (у загальному обсязі зросло на 314,3%).

Обсяги міжбюджетних трансфертів щорічно затверджуються законом про держаний бюджет і надаються місцевим бюджетам, які мають взаємовідносини з державним бюджетом – обласні бюджети, бюджети міст обласного значення що створюються згідно із законом [47].

Також доходами бюджету Сарненського району є місцеві податки та збори які є другим за обсягом джерелом наповнення районного бюджету.

Таблиця 2.2

Динаміка складу місцевих податків і зборів Сарненського району за 2017-2019 роки, млн, грн.

Показники	2017	2018	2019	Темп росту, %	
				2018/2017	2019/2018
Податок з доходів фізичних осіб	68,1275	82,9415	97,9683	21,74452314	18,11734777
Податок на прибуток підприємств та фінансових установ	0,061	0,064	0,064	-89,6272285	0
Податкові надходження разом	68,1892	82,9479	97,9747	21,64375004	18,11594989

Найвагомим джерелом надходжень у складі місцевих податків є ПДФО. Його частка складає 99,9% у 2017 році, 99,99% у 2018 році та 99,9% у 2019 році.

Другим за розміром надходжень у бюджет Сарненського району є податок на прибуток підприємств. Кожного року його розмір зростає, так як і частка в загальному об'ємі податкових надходжень. Станом на 2019 рік він становив 0,064 млн грн, що дорівнює 0,01% всіх податкових надходжень. Це пов'язано із збільшенням розміру єдиного податку для другої, третьої, четвертої групи та підвищенням мінімальної заробітної плати, а також з ростом обсягів валових доходів платників III групи єдиного податку.

Протягом 2017-2019 років спостерігається значний ріст обсягу доходів бюджету Сарненського району, що є однозначно позитивною тенденцією.

Щорічно зростають суми місцевих податків та зборів, це свідчить про високу ефективність роботи Сарненської ОДПІ та спільної роботи місцевого самоврядування з іншими службами міста. У той же час

виявлено, що не всі можливі резерви використовуються, тому органам місцевого самоврядування необхідно працювати в напрямку налагодження стягування окремих податків та зборів (туристичний збір, податок на нерухоме майно), в оподаткуванні нерухомості необхідно усунути вибірковість, враховувати місця розташування вікнерухомого майна [47].

Зовсім не виконує свою фіскальну функцію збір з місця для паркування транспортних засобів.

Екологічний податок зараховується до спеціального фонду місцевих бюджетів, але напрям використання цих коштів досить вузький та й порядок використання містить суворі обмеження.

Сьогодні місцеве самоврядування через значні обмеження та вимоги бюджетного законодавства:

-по-перше, не має можливості вільно розпоряджатися коштами від екологічного податку та самостійно визначати напрям їх використання;

-по-друге, фактично при наявності зазначених коштів на рахунках не може регулювати загальні проблеми щодо фінансування соціальної сфери, оскільки спрямування коштів екологічного податку на соціально-культурну сферу буде порушенням бюджетного законодавства.

Таким чином, виникає ситуація коли кошти на рахунках є, а використати їх на врегулювання загальних першочергових проблем громад не можливо.

Отже, основним наповнювачем бюджету Сарненського району являються податкові надходження, залишається складною проблемою тінізація доходів, ухилення від податків. Основною причиною є складність у розрахунках податкових сум, негативне відношення до існуючої податкової системи.

2.2. Дослідження видаткової частини місцевого бюджету Сарненського району за період 2017-2019 рр.

Проаналізувавши структуру видатків Сарненського району, прослідковується соціальна спрямованість бюджетної політики. Майже 3/4 усіх коштів місцевих бюджетів спрямовується на соціальні цілі, а саме: соціальний захист і соціальне забезпечення населення, утримання закладів і об'єктів, що належать до соціально-культурної сфери. На місцеві бюджети лягає достатньо відчутний тягар соціальних видатків, спрямованих на вирішення складних умов перехідного періоду соціальних конфліктів і проблем, що виникають внаслідок різкого розшарування суспільства, зростання кількості безробітних, необхідності захисту найбільш вразливих верств населення — дітей, одиноких матерів, пенсіонерів, малозабезпечених громадян тощо [17].

Таблиця 2.3

**Динаміка показників видаткової частини Сарненського району
за період 2017 – 2019 рр, тис.грн.**

Розпорядник	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Абсолютний приріст, грн		Темп росту, %	
				2018-2017	2019-2018	2018/2017	2019/2018
Державна адміністрація	11,9	3626,5	4869,4	3614,6	1242,9	30374,79	34,27271
Відділ охорони здоров'я	5498,7	75756,8	64696,5	70258,1	11060,3	1277,722	-14,5997
Відділ освіти	6539,3	199460,7	231345,5	192921,4	31884,8	2950,184	15,9855
Управління соціального захисту	443	313033,3	246089	312590,3	66944,3	70562,14	-21,3857
Відділ культури і туризму	382,3	7248,9	8793,8	6866,6	1544,9	1796,129	21,3122

Як бачимо з даних, що наведені у таблиці 2.3, майже у всіх розпорядників видатки зростають з кожним роком.

Якщо аналізувати основні напрямки застосування даних коштів то у 2017 році:

- На заробітну плату з нарахуваннями працівникам галузі освіти використано 6539300 грн., видатків, спрямованих на утримання закладів освіти.

Для оплати за харчування дітей у дошкільних навчальних закладах спрямовано 345768 грн. коштів загального фонду бюджету; для оплати за харчування дітей у загальноосвітніх навчальних закладах - 675849 грн.

Для утримання у 2017 році Сарненської центральної районної лікарні спрямовано 23764534 грн. коштів загального фонду бюджету, для утримання

Сарненського центру первинної медичної (медико-санітарної) допомоги спрямовано 8216481 грн. коштів загального фонду бюджету.

Для оплати за медикаменти із загального фонду бюджету спрямовано 1217290 грн. (для порівняння у 2016 році – 993288 грн.), за продукти харчування – 600000 грн. (для порівняння у 2016 році – 640000 грн.), за спожиті енергоносії – 1600232 грн. (для порівняння у 2016 році – 1549352 грн.).

Протягом 2019 року з районного бюджету проводилися видатки, пов'язані з реалізацією місцевих програм соціального захисту населення на загальну суму 313033 грн., зокрема [17].:

- план заходів з виконання в районі у 2016 році Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року – 36496 грн.;

- районна програма «Ветеран» на 2014-2018 роки (- 39994 грн., у т.ч. Сарненською ЦРЛ оплачено за доставку ветеранів війни автотранспортом на стаціонарне лікування в Рівненський обласний госпіталь інвалідів війни в сумі 10000 грн.;

- районна програма матеріальної підтримки найбільш захищених верств населення на 2017-2019 роки – 139998 грн.;

- програма підтримки молоді в районі на 2016-2020 роки – 20000 грн.;

- програми відпочинку та оздоровлення дітей на 2014-2017 роки – 150000 грн.;

- програма соціального захисту учасників антитерористичної операції – 69564 грн..

Загальної суми проведених видатків за рахунок субвенції з Державного

бюджету виплачено допомогусім'ям з дітьми в сумі 55465443 грн.; оплачено заборгованість за енергоносії та житлово – комунальні послуги по пільгах населенню в сумі - 4866983 грн., по субсидіях – 32530679 грн..

Видатки спеціального фонду районного бюджету (бюджету розвитку) КТКВ 150101 «Капітальні вкладення» становлять 759430 грн., з яких [47].

- 139587 грн. використано на завершення об'єкту «Будівництво паливної на альтернативному виді палива для акушерсько-гінекологічного відділення Сарненської ЦРЛ»;

- 102000 грн. для виготовлення проектно-кошторисної документації "Реконструкція приміщення колишнього банно-прального комбінату підлікарську амбулаторію загальної практики-сімейної медицини;

У 2017 році основними напрямками застосування коштів являлися витрати утримання Сарненської районної ради яких було використано 2019679 грн., що складає 99,98 відсотка річних кошторисних призначень загального фонду бюджету та на 556681 грн. більше від відповідного показника 2016 року.

Обсяг видатків на виплату заробітної плати з нарахуваннями працівникам районної ради за звітний період склав 1793073 грн.. В повному обсязі проведено розрахунки за спожиті енергоносії, що в грошовому виразі становить 142679 грн..

На утримання галузі «Освіта» з районного бюджету у 2017 році спрямовано 92418795 грн. або 92,9 відсотка річних кошторисних призначень. Видатки звітного періоду на утримання закладів освіти зросло проти аналогічного показника 2016 року на 26156375 грн. або на 39,5 відсотка.

На заробітну плату з нарахуваннями працівникам галузі використано 81526224 грн., що складає 88,2 відсотка видатків, спрямованих на утримання закладів освіти.

Для оплати за харчування дітей у дошкільних навчальних закладах спрямовано 290179 грн. коштів загального фонду бюджету; для оплати за

харчування дітей у загальноосвітніх навчальних закладах - 747713 грн. коштів загального фонду [17].

За рахунок надходження коштів медичної субвенції Сарненською центральною районною лікарнею проведено видатки, пов'язані із забезпеченням централізованих заходів з лікування хворих на цукровий та нецукровий діабет в сумі 358563 грн..

По статті "Соціальний захист та соціальне забезпечення" здійснено видатки на суму 119416689 грн. із загального фонду бюджету.

Із загальної суми проведених видатків за рахунок субвенції з Державного бюджету виплачено допомогу сім'ям з дітьми в сумі 61846767 грн.; оплачено за надані пільги населенню на енергоносії та житлово – комунальні послуги в сумі - 4016377 грн., надані субсидії населенню – 49917523 грн..

На утримання галузі «Освіта» з бюджету району у 2018 році спрямовано 109244289 грн. або 99,3 відсотка річних кошторисних призначень.

На заробітну плату з нарахуваннями працівникам галузі освіти використано 96805783 грн., що складає 88,6 відсотка видатків, спрямованих на утримання закладів освіти.

Для оплати за харчування дітей у дошкільних навчальних закладах спрямовано 295241 грн. коштів загального фонду бюджету та 246462 грн. коштів спеціального фонду бюджету; для оплати за харчування дітей у загальноосвітніх навчальних закладах - 704922 грн. коштів загального фонду та 253918 грн. коштів спеціального фонду бюджету.

За рахунок субвенції на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» використано 1276424 грн. або на 97,4 відсотка від уточнених планових призначень. Зокрема, використано на закупівлю дидактичних матеріалів – 487128 грн., сучасних меблів - 342970 грн. та комп'ютерного обладнання для початкових шкіл – 428154 грн., решта 18172 грн. - на підвищення кваліфікації педпрацівників. Залишок не використаних коштів вказаної субвенції в сумі 33418 грн. було повернено в установленому порядку до обласного бюджету [7].

Крім того, за рахунок залишку освітньої субвенції попередніх років,

наданого з обласного бюджету, на придбання 4 шкільних автобусів використано 4601272 грн.

Закладам охорони здоров'я протягом 2018 року спрямовано 44031733 грн. або 99,7 відсотка затверджених призначень на рік. Видатки звітного періоду на утримання закладів охорони здоров'я збільшилися проти аналогічних видатків 2017 року на 4252722 грн., або на 10,7 відсотка.

Для утримання протягом звітного 2018 року Сарненської центральної районної лікарні використано 32004685 грн. коштів загального фонду бюджету, для утримання Сарненського первинної медичної (медико-санітарної) допомоги - 9747480 грн..

По статті "Соціальний захист та соціальне забезпечення" використано 134271352 грн. коштів загального фонду бюджету та 114757 грн. коштів спеціального фонду бюджету.

Із загальної суми проведених видатків, за рахунок відповідної субвенції з обласного бюджету, 58874291 грн. спрямовано на виплату допомоги сім'ям з дітьми, оплачено за надання пільги населенню на оплату енергоносіїв та житлово-комунальних послуг в сумі - 3453858 грн., надання субсидії населенню - 67036393 грн..

За статтею "Фізична культура і спорт" із загального фонду районного бюджету використано 465434 грн., що на 38459 грн. більше проти видатків минулого року.

Із загальної суми проведених видатків - 435644 грн. спрямовано на утримання дитячо-юнацької спортивної школи, що в порівнянні з видатками за 2017 рік більше на 88505 грн.; на реалізацію програми розвитку фізичної культури і спорту в Сарненському районі на 2018-2020 роки використано 29790 грн.

Частка видатків на управління соц. захисту з кожним роком зростає за досліджуваній період на 9,68%. Це пов'язано із збільшенням населення, які потребують допомоги держави (пенсіонери, діти-сироти, сім'ї з дітьми). Також сюди відносимо витрати на субсидії та пільги, якими починають користуватися все більше населення [41].

Що ж до витрат на освіту, то з кожним роком їхня частка у

структурі видатків спадає. За досліджуваний період цей показник скоротився на 1,25%

Цена самперед пов'язано із скороченням витрат на дошкільну та середню освіту, ДЮСШ та інших закладів освіти.

Що ж до інших розпорядників коштів, то їхні частки протягом 2016-18 рр. коливаються. Зменшились у структурі видатки на культуру і туризм, про те зросли видатки на фінансове управління. Інші відділи залишаються без вагомих змін.

Отже, основні видатки у період з 2017-19 рр. припадають на Управління соціального захисту та відділ освіти, також у структурі підрозділи займають найбільшу частку.

Щодо напрямків застосування видатків, то лівовою часткою приходиться на відрахування по статтях «Освіта» та «Соціальний захист та соціальне забезпечення».

2.3. Показники соціально-економічного розвитку Сарненського району

Аналіз рівня соціально-економічного розвитку науковці пов'язують із циклічними коливаннями національної економіки. Це вимагає проведення комплексного аналітичного дослідження рівня соціально-економічного розвитку регіону на предмет виявлення ознак кризи. Тому, проведемо детальний аналіз показників соціально-економічного розвитку Сарненського району [35].

Головною метою соціально-економічного розвитку суспільства є створення умов для економічного зростання та вдосконалення механізмів подальшого управління розвитком суспільства на основі ефективності, прозорості та відкритості, посилення інвестицій та інноваційної діяльності, зміняючої освіти, дошкільного, медичного, адміністративного обслуговування, забезпечити належне функціонування транспорту та спільної інфраструктури, дотримання високих екологічних стандартів, і як результат –

збільшення конкурентоспроможності суспільства, доступність широкого спектру соціальних послуг зростання добробуту населення.

Діяльність районної Сарненської ради у 2019 році була спрямована, щоб збалансувати соціальні та економічні процеси в суспільстві та посилити позитивні сторони тенденції у всіх галузях, для здійснення модернізації інфраструктури та енергозбереження [17].

Чисельність населення Сарненського району у 2019 році становила 98,544 тис. осіб, а на 1 липня 2018р. становила 104,4 тис. осіб. Це означає, що чисельність населення знову пішла на спад. Похожа ситуація була у 2017 році, так як у 2018р. спостерігалось зростання.

Протягом року співробітники управління праці та соціального захисту населення прийняли 66 359 осіб, а також обстежили матеріальні та побутові умови 3082 родин.

За звітний період 12 208 осіб звернулись за різними видами соціальної допомоги. Виділено та виплачено 12 218 надбавок на суму понад 260 млн. грн., А субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, тверде паливо та скраплений газ призначено 6545 сім'ям на суму майже 25 млн. грн.

Щомісячно допомагати виплачувалась людям, які піклуються про самотніх громадян, котрі, згідно з висновком медичних закладів, потребують постійного зовнішнього догляду - 100 осіб на суму 226,0 тис. грн.

Компенсації, щорічні надбавки та додаткові відпустки, збільшені стипендії, компенсаційні виплати, передбачені законодавством України "Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи", отримали 15472 особи на суму 69831,1 тис. грн.

Середньомісячна заробітна плата за січень-вересень 2019 року становила 7938 грн, що на 18,2 відс., або на 1221 грн більше порівняно з відповідним періодом 2018 року та в 1,9 рази вище рівня мінімальної заробітної плати (4173 грн). Це ми можемо побачити на рис. 2.2.). В районі заборгованості зарплати немає.

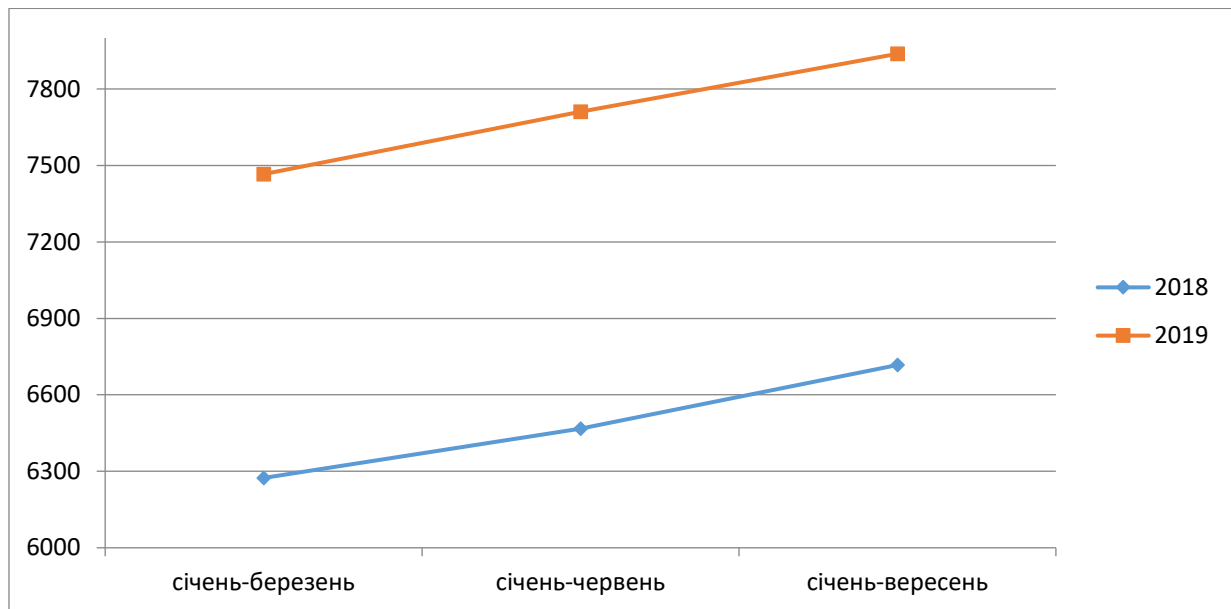

Рис. 2.2. Середній розмір заробітної плати, грн

Станом на 01.01.2020 року в персоніфікованому реєстрі перебуває 577 учасників бойових дій, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції. Під час спеціальної бюджетної програми протягом 2019 року, відповідно до укладених домовленостей, 6 учасників антитерористичної операції пройшли професійну підготовку в одій транспортних засобів категорій В, С.

Протягом 2019 року 23 особи були зареєстровані як переселенці з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції для тимчасового проживання, 77 особам виплачено адресну допомогу на 790,8 тис. грн [37].

До 2019 року в області було зайнято 3216 осіб, з них 940 зареєстровано безробітними, 482 безробітних отримали освіту та перекваліфікацію, 122 безробітних брали участь у громадських роботах.

Відшкодувавши витрати роботодавця на єдиний соціальний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, було працевлаштовано 151 безробітний громадянин.

У 2019 році обсяг промислового виробництва зріс на 10,8 відсотка порівняно з 2018 роком і склав 130,24 млрд грн. Найбільша частка в структурі обсягу виробництва - 61,2% дала компаніям у видобувній промисловості та кар'єрах 19,2 відс. - компанії в машинобудуванні, 8,9 відс. - деревообробка, 10

відсотків - мат.

Порівняно з 2018 роком промислові компанії регіону на 29,2 відсотка. виробництво грубого або грубо обробленого граніту зросло на 18,3%. - шайба (шайба), з 6,4 відсотка. - кондитерські вироби, з 1,5 відсотка - хліб та хлібобулочні вироби з коротким зберіганням. Обсяг реалізації промислової продукції (товарів, фабрик, послуг) протягом 2019 року зріс на 50,1 відсотка порівняно з відповідним періодом минулого року. і становив 185,96 млрд грн при очікуваному річному прирості 5,0 відсотка [17].

У структурі обсягу продукції найбільша частка становить 62%. дав компаніям у видобувній галузі та розробці кар'єрів 18 відсотків. - компанії в машинобудуванні, 9 відсотків. - деревообробка, 10 відсотків - мат. Порівняно з відповідним періодом попереднього року промислові компанії регіону на 22,7 відсотка. виробництво грубого або грубо обробленого граніту було збільшено на 12,2%. - шайба (шайба), з 2,5 відсотка - кухонні меблі, з 12,0 відсотка. - кондитерські вироби, з 2,7 відс. - хліб та хлібобулочні вироби, коротке зберігання. Структуру виробництвотоварної продукції у галузевому розрізі можемо побачити на рис. 2.3.

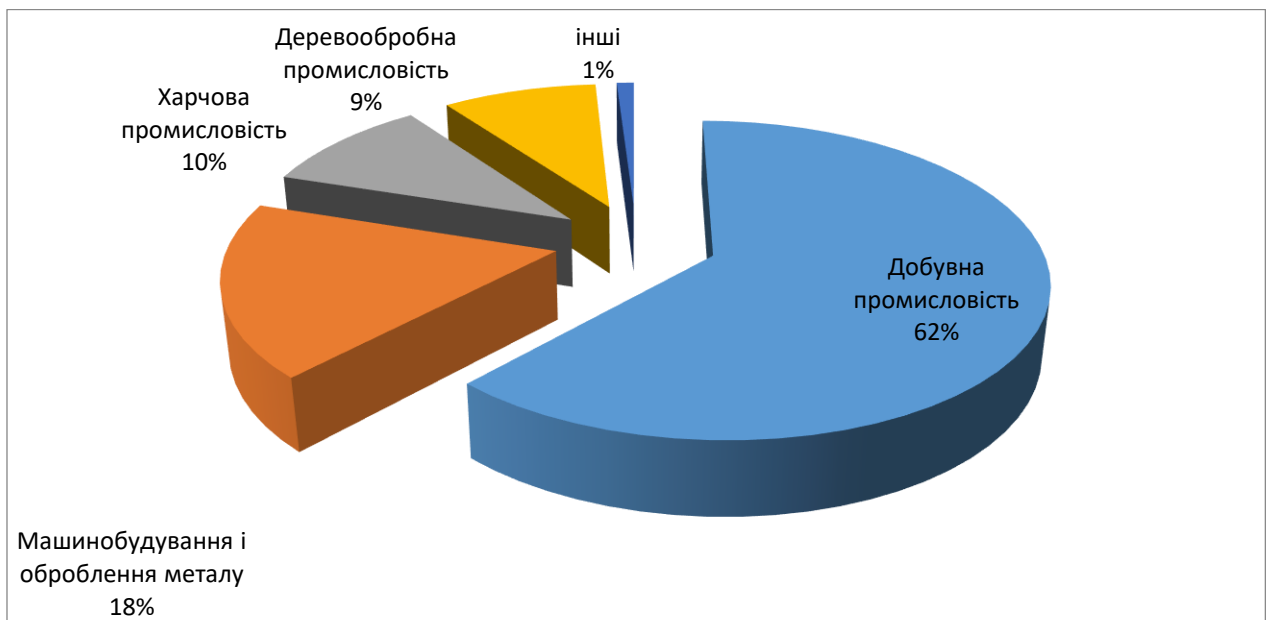

Рис. 2.3. Структура виробництвотоварної продукції у галузевому розрізі у Сарненському районі

У січні-вересні 2019 року підприємства та організації району інвестували 215,4 млн грн із усіх джерел фінансування. капітальні вкладення - на 17,8 відсотка.

більше відповідного періоду минулого року (в регіоні зниження на 4,4%). Виходячи з однієї особи, сплачено 2,0 тис. грн. капітальних вкладень. Цезображено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Капітальні інвестиції

Показники	Одиниця виміру	2019 рік	у % до 2018 року
Обсяг капітальних інвестицій за січень-вересень	млн грн	215,4	117,8
Прямі іноземні інвестиції (наростаючим підсумком з початку інвестування) станом на 01.10.2019	млн дол. США	11,9	108,2

Аналіз структури інвестицій в основні фонди показує, що основним джерелом капітальних вкладень все ще залишається капітал компаній та організацій. Це свідчить про прибуткову діяльність компаній та можливість спрямовувати власні кошти на будівництво та оновлення діючих виробничих потужностей.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, залучених фінансовим комплексом району, станом на 01.10.2019 р. становив 11,9 млн. дол. США., зростання на 8,2 відсотка. більше (3,4% зростання в регіоні), ніж на початок 2019 року (11,0 млн. дол. США). Прямі іноземні інвестиції на душу населення становили 112,5 дол. США (рис.2.4).

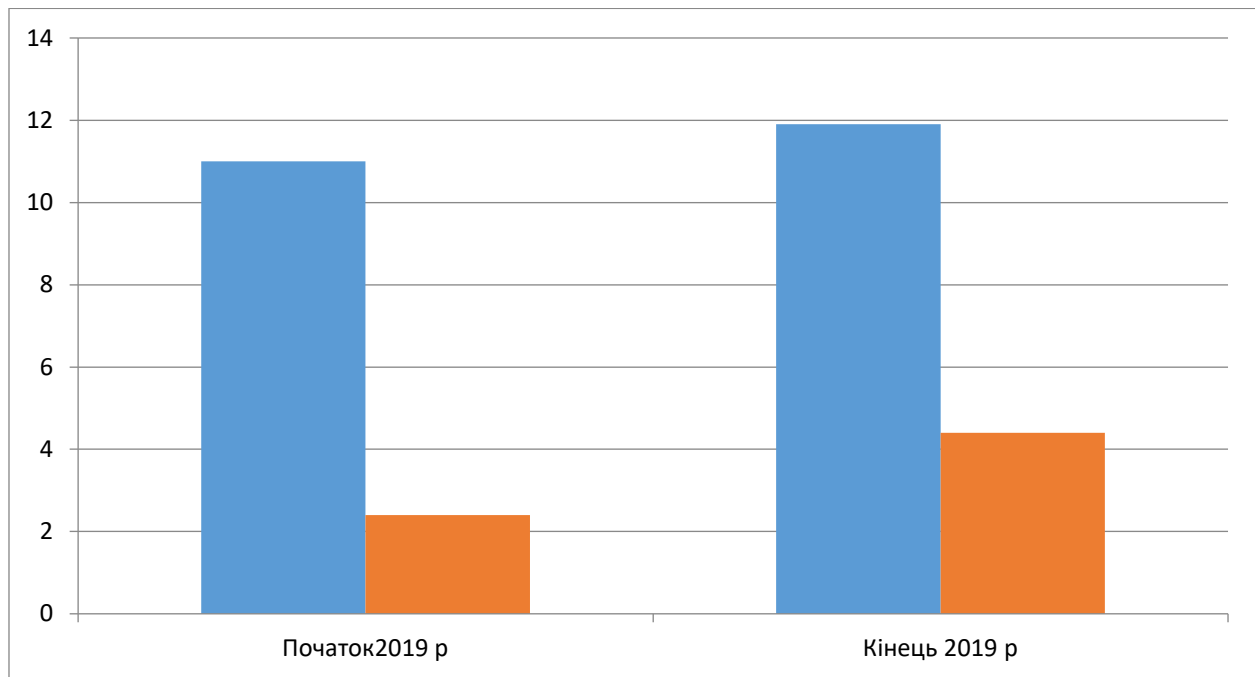

Рис. 2.4. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій

Найбільші експортні поставки були здійснені до Польщі, Білорусі, Румунії. Основу товарної структури для експорту склали мінеральні продукти, деревина та вироби з деревини.

У загальному обсязі імпорту значну частку становили Німеччина, Польща, Литва, Китай, Білорусь. У сировинній структурі при імпорті переважав наземний транспорт, за винятком залізниць, машин, обладнання та механізмів, електрообладнання [21].

Завдяки внескам з державного бюджету до місцевих бюджетів на фінансування заходів щодо компенсації соціально-економічного ризику для населення, що проживає в зоні постереження, проведено капітальний ремонт дитячого садка с. Вербче (502,9 тис. грн), Поточний ремонт вуличного освітлення с. Велике Вербне (24,9 тис. грн.) Та придбання засобів захисту органів дихання (31 тис. грн).

Для реалізації комплексної програми забезпечення населених пунктів документацією з містобудування з 67 населених пунктів - 57 мають генеральні плани розвитку. Розроблено плани зонування територій та 28 детальних планів територій для ще 18 населених пунктів, у тому числі 13 за межами населених пунктів. Загальні плани забудови та планування ще 8

населених пунктів розробляються.

Проведено роботи з ремонту та обслуговування автомагістралей, як державного, так і комунального майна. Зокрема, проводяться поточні середні ремонти доріг: Чудель - Тинне 3,62 км (10,2 млн. Грн.) Яринівка - Тутовичі - Костянтинівка 10,8 км (у двох напрямках); Собор Святого та Мічурін до Сарни 1,6 км (19,9 млн грн). На утримання та розвиток доріг та автомобільної інфраструктури за рахунок місцевих бюджетів було витрачено 9,4 млн. Грн.

За минулий рік суб'єкти господарювання в енергетичному та житлово-комунальному секторах надали послуг на загальну суму 299,7 млн. грн. Включено: газопостачання - на 116,6 млн. грн., енергопостачання - на 156,3 млн. грн., теплопостачання - на 8,6 млн. грн., водопостачання та водовідведення - на 8,3 млн. грн., на утримання будинків, споруд та прибудинкових територій - на суму 9,9 млн. грн. Це ми можемо побачити на рис. 2.5.

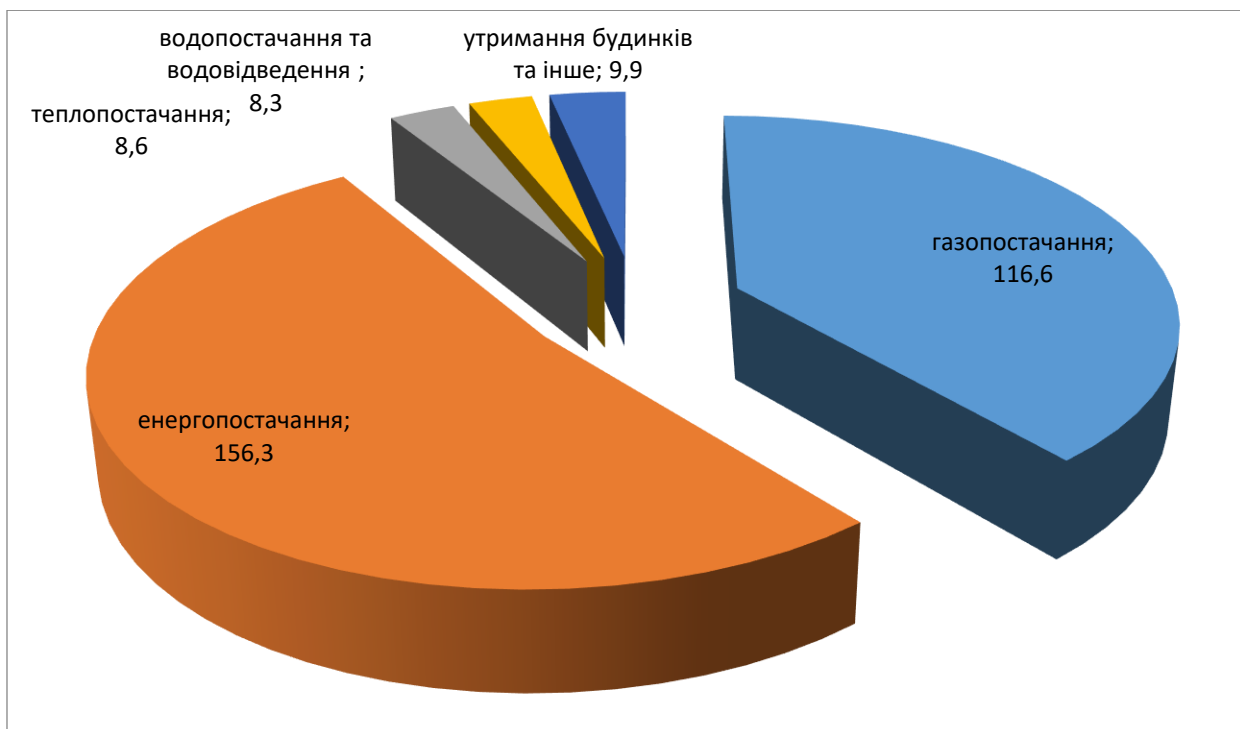

Рис. 2.5. Послуги в енергетичному та житлово-комунальному секторах, млн. грн.

Для забезпечення житлово-комунального сектору за рахунок сіх джерел фінансування використано 19 400 тис. грн., Що дало змогу стабільно працювати та реалізувати низку заходів щодо розвитку цієї галузі.

Район розвиває такий робочий напрямок, як

створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків. Тож у Сарненському районі функціонує 20 житлових товариств, які обслуговують 22 багатоквартирні будинки загальною площею 23,38 000 м²: 11 у місті Сарни та 9 ОСББ у Клесовській ОТГ. Протягом 2019 року було створено ще 5 ОСББ, що вдвічі більше порівняно з минулим роком [11].

Для підтримання функціонування ОСББ у бюджетах міської ради Сарненської та сільської ради Клесовського були передбачені кошти для фінансування місцевих програм підтримки ОСББ. Протягом 2019 року було витрачено 1150 тис. грн. на підтримку 9 ОСББ. Завдяки цьому в будинках були впроваджені енергозберігаючі заходи (заміна вікон, дверей, перекриття даху), що дозволить зменшити споживання енергії домогосподарствами на потреби опалення за рахунок підвищення енергоефективності житлових будинків та стимулювання населення до управління власними будинками.

У 2019 році тривало впровадження роздільного збору твердих побутових відходів в районі. Процес роздільного збору відходів минулого року долучився до громад районних рад Вировської, Коростської та Ремчицької.

Насправді роздільний збір побутових відходів проводиться на території міста Сарни, в населених пунктах Клесовський та Степанська, Кузьмовський, Великовербченський, Вировський, Коростський, Ремчицький та Стрельська сільські ради.

В області існує 1081 контейнер для збору твердих побутових відходів, у тому числі 161 для роздільного збору (ПЕТ-контейнери, скло). З них 592 контейнери були придбані протягом 2019 року відповідно до типів окремих компонентів.

Загалом у 2019 році було зібрано понад 5 тис. тон змішаних відходів, з яких лише близько 6 тон полімерів (ПЕТ-пляшка) було перевезено до заготівельних пунктів вторинної сировини, решта зберігалася на сертифікованих звалищах у районі [17].

Господарською та підприємницькою діяльністю в області займається 3751

особа всіх форм власності, з них 2738 - фізичні особи-підприємці та 1013 юридичних осіб.

У 2019 році розпочали свою діяльність 484 новостворених бізнес-підрозділів, з них 447 фізичних та 37 юридичних одиниць. Кількість зареєстрованих індивідуальних підприємців залишилася на рівні в 2018 році, а юридичних осіб зменшилось на 17,8 відсотка.

В регіоні пропонується ресурсна, фінансова та інвестиційна підтримка малих та середніх підприємств.

Протягом 2019 року господарські одиниці продали 9 земельних ділянок, які не були сільськогосподарськими угіддями в межах населених пунктів площею 2,27 га. на суму 880 тис. грн. та земельну ділянку за межами будівель площею 1,69 га на суму 291 тис. грн.

Крім того, в населених пунктах площею 1,99 га здано в оренду 21 ділянку на суму 1143 тис. грн. Місцева влада на аукціонах надала у власність три ділянки площею 3,9 га на суму 851 тис. грн.

Станом на 01.01.2020 р. підрозділами було здано в оренду 332 м² площі об'єктів, що перебувають у спільній власності районних громад в районі, що становить 6,1 відсотка. більше 01.01.2019. Переліком об'єктів, що перебувають у спільній власності районних громад у районі, формується, не використовується і може здаватися в оренду або відчуження, загальною площею 7070 м² та об'єктами державної власності, тимчасово не використовується і може здаватися в оренду господарським підрозділам загальною площею 4334 м².

Також за цей рік буложито низку заходів щодо реалізації державної політики дерегуляції, яку є важливою передумовою запровадження європейської бізнес-моделі, це, головним чином, модернізація системи реєстрації, значне спрощення дозволів та систем ліцензування, полегшення контролю та перевіркою діяльності та боротьба з корупцією [17].

Доходи від діяльності малого бізнесу в зведеному бюджеті району на 2019 рік склали 219,3 млн. грн., що становить 7,8 %. більше 2018 року, включеного до державного бюджету - 44,9 млн грн. та місцевий бюджет - 174,3 млн. грн., що на

10,0% більше. і 7,1%. відповідно(рис. 2.6).

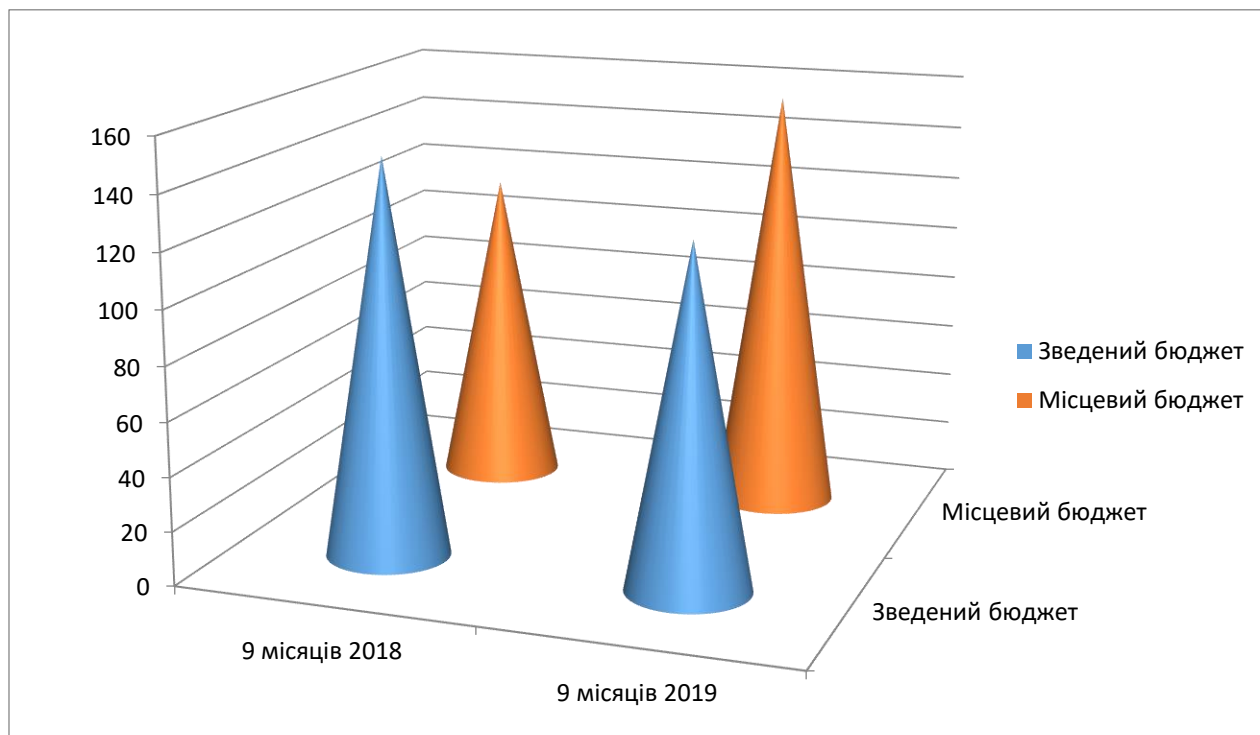

Рис. 2.6.

Надходження від діяльності суб'єктів малого підприємництва до зведеного та місцевих бюджетів, млн. грн.

Частка надходжень від малого бізнесу в зведеному бюджеті району становить 36,2 %, державного бюджету - 17,7 %, місцевого бюджету - 49,6 %

Протягом 2019 року було залучено інвестицій у сільськогосподарське виробництво на загальну суму 2,6 млн грн.

Забезпечено збільшення обсягу виробництва валової сільськогосподарської продукції. За січень-вересень 2019 року (останні статистичні дані) сільськогосподарські підприємства району виробили валового виробництва 37,6 млн. грн., що становить на 2,2 % більше, ніж за відповідний період минулого року, з очікуваним річним зростанням на 2,0 %. (До 2019 р. - зростання в регіоні на 0,1%) [44].

У 2019 році агрохолдинги району виробили 675 тон м'яса, що становить 20,0 % (111 тонн) більше відповідного періоду минулого року (в регіоні виріс на 6,3%). Поголів'я свиней становило 1286 голів, курей - 239,9 тис. голів і зросло порівняно з відповідним періодом минулого року на 96,0%. і 3,0%. відповідно (рис. 2.7). Виробництво курячих яєць зросло на 5,0 % (2 400 000 штук)

і склав - 52 500 000 штук (в регіоні збільшення на 6,4%)

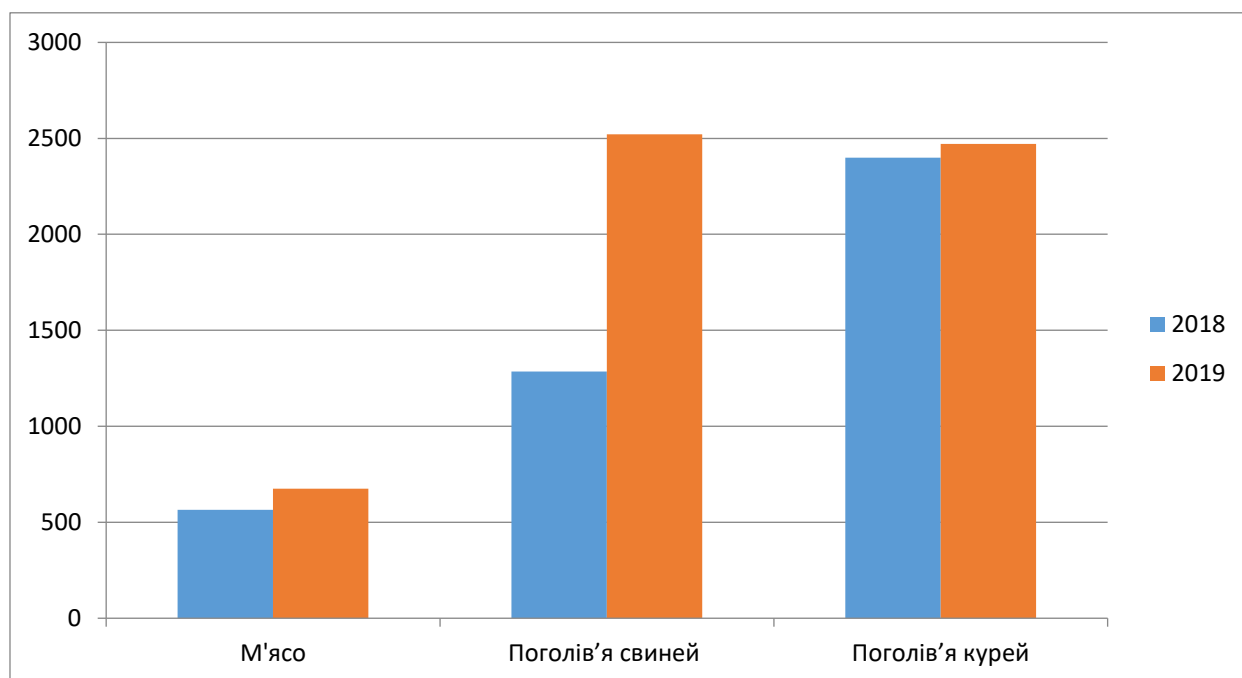

Рис. 2.7. Виробництвом'ясноїсільськогосподарськоїпродукції

Агропромислові підприємства області зібрали зерно та зерно бобовина на площі 3,9 тис. га, намолотили 15,7 тис. тон зерна, що втричі більше, ніж торік (по області прирістна 17,9%), середня врожайність 40 ц / га, що в 2,2 рази більше минулого року (в області 48,1 ц / га). Збільшення валового виробництва зерна досягнуто за рахунок розширення посівних площ зерна та високих урожаїв (81,7 цента / га). Крім того, технічну культуру зібрали на площі 961 га. Намолочено 750 т насіння при середній урожайності 7,8 ц / га.

На осінь 2020 року агрохолдинги району висіяли озимі культури на площі 3974 га, що вдвічі більше, ніж роком раніше (в області 108,0% до прогнозу), з них озимого зерна на зерно - 2636 га, що становить 150,0% до минулого року ріпак на зерно - 1338 га, що в 13 разів більше, ніж роком раніше (в області 102,0% порівняно з прогнозом). Зокрема, було висаджено 1207 га жита, 1175 га пшениці (в області 101,8% до прогнозу), 111 га ячменю (в області 150,0% до прогнозу) [45].

З початку року шість господарств району отримали спеціальну бюджетну субсидію на утримання корів на загальну суму 1750,5 тис. грн .. за бюджетною програмою «Державна допомога галузі тваринництва». 323 особи отримали дотації у розмірі

548,3 тис. грн на утримання 377 молодняку. Відповідно до програми «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств» п'ять фермерських господарств отримали бюджетні дотації на загальну суму 124,0 тис. грн. Є хороші можливості для створення сприятливих умов для розвитку органічного землеробства.

Основна діяльність закладів культури була спрямована на популяризацію та відродження національної культури та збереження історико-культурної спадщини краю.

З метою розвитку художньої самодіяльності, підвищення рівня виконавської майстерності аматорських колективів, організації спільної роботи структурних підрозділів культурно-дозвіллевих комплексів протягом минулого року було проведено 44 обмінних концертів [17].

Від організації платної діяльності закладів культури у 2019 році на спеціальні рахунки надійшло 698,2 тис. грн.

У 2019 році в районі започатковано та проведено обласний фестиваль хореографічного мистецтва «Надслучанські виродки».

Протягом 2019 року в установах культури проведено 33 поточні та 3 капітальні ремонти на загальну суму 794,1 000 грн; з них: з районного бюджету - 233,7 тис. грн; з місцевих бюджетів 502,1 тис. грн; за рахунок спонсорських коштів - 16,6 тис. грн.; за рахунок спеціальних коштів установа - 41,7 тис. грн (рис. 2.8).

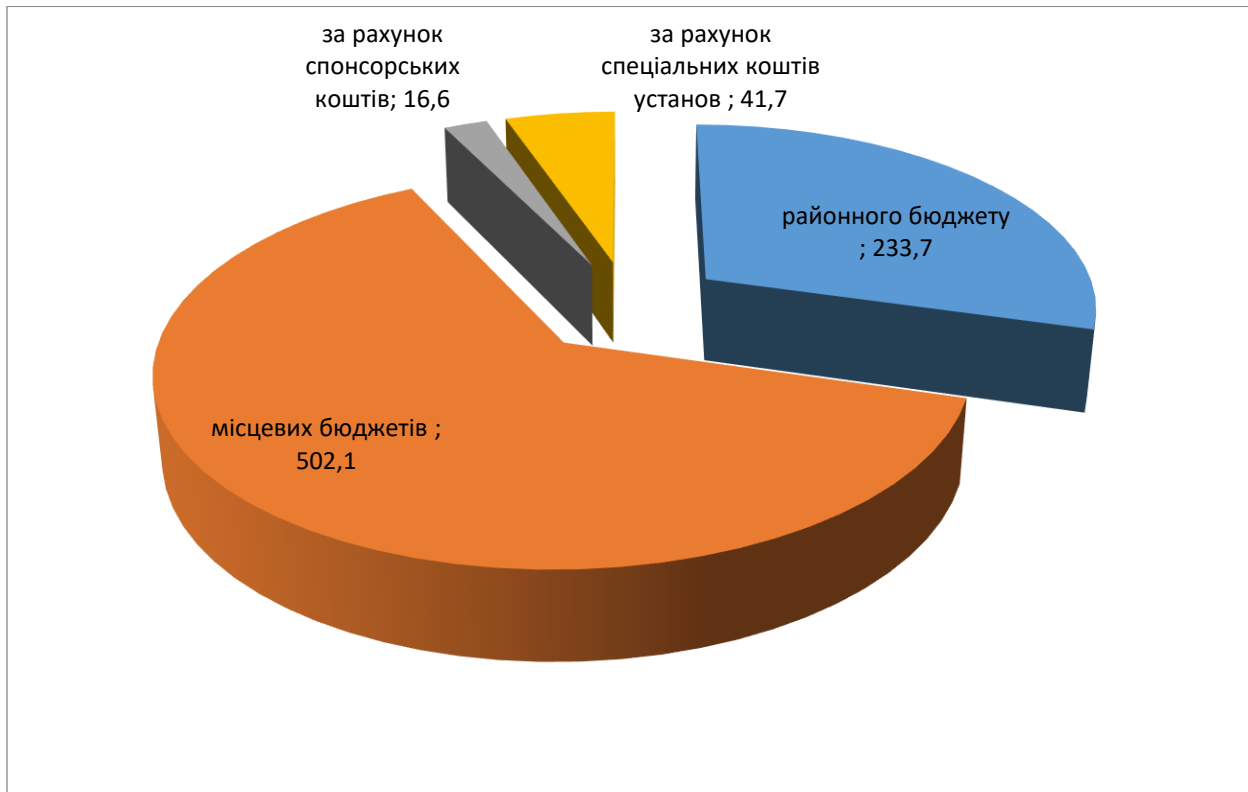

Рис. 2.8. Капітальні ремонти в установах культури протягом 2019 року, тис. грн

Торік заклади охорони здоров'я надавали медичну допомогу жителям населених пунктів району. Через відсутність медичних субсидій та забезпечення безперебійної роботи медичних закладів з обласного бюджету було виділено майже 27 млн. грн.

Для забезпечення якісного лікування населення, раціонального та ефективного використання бюджетних ресурсів та вдосконалення системи фінансування закладів охорони здоров'я завершено процедуру приєднання Сарненської обласної лікарні до Центральної обласної лікарні. Завдяки цьому кількість ліжок була оптимізована для 30 ліжок, а 24,75 штатних одиниць скорочено [27].

Для створення серцево-судинного центру на базі лікарні було відремонтовано приміщення, на яке з обласного бюджету було виділено 960 тис. грн., а за рахунок коштів Міжнародного банку реконструкції та розвитку на суму 11,18 млн. грн. закуплено спеціальне обладнання (агіографічний комплекс).

Для підвищення якості медичних послуг було придбано 6 одиниць дорогого обладнання на 590 тис. грн. на кошти обласного бюджету також було виділено 130

тис. грн. на заміну вікон у пологовому відділенні та 30 тис. грн. з обласного бюджету на придбання телевізорів до педіатричної клініки та дитячого відділення.

Отже, проаналізувавши дані за останніх пару років, можемо сказати, що ситуація у даному районі покращується, проте залишаються і ряд проблем. До основних проблем соціально-

економічного розвитку Сарненського району можемо віднести:

- дефіцит фінансових ресурсів, що не дозволяє розпочинати реалізацію значних інвестиційних проєктів;
- зношеність основних фондів підприємств;
- безробіття та наявність тіньової зайнятості населення;
- нерациональне використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення;
- зниження купівельної спроможності населення через низькі реальні доходи.

У галузі освіти:

- недостатній рівень фінансування галузі;
- недостатня забезпеченість навчального процесу засобами інформації та комунікацій технологій;
- відсутність оптимізованої мережі навчальних закладів та нагальна потреба
- вдосконалити свою матеріально-технічну базу (необхідність внутрішнього оснащення
- туалети в загальноосвітніх закладах, сприяння сучасному спорту та
- ділянки біля навчальних закладів, потреба в електроенергії та капіталі
- ремонт загальноосвітніх та дошкільних закладів, вступ
- енергозберігаючі технології в навчальних закладах (заміна газового котла, заміна вікон, дверей на енергозберігаючі)

В охороні здоров'я:

- необхідність капітального та поточного ремонту закладів охорони здоров'я

– низькеобладнання для медичногообладнання та медичногообладнаннявідустанов служба охорониздоров'я

- модернізація та оптимізаціязакладівохорониздоров'я
- доставкакваліфікованогоперсоналу.

У галузікультури:

- відсутністьоптимізованоїмережізакладівкультури;
- нагальна потреба вдосконаленнясвоєїматеріально-технічноїбази, управліннякапіталом та поточний ремонт установ (утепленняфасадів, замінадахів, підлоги, вікон, двері).

В рамках фізичноїкультури та спорту:

- відсутністьналежногофінансуванняспортивнихклубів;
- відсутністьсучасного спортивного обладнання та спортивного обладнання;
- відсутністьдостатньоїкількостіспортивнихспоруд, щовідповідаютьсучаснимвимогам за місцемпроживаннямешканців.

В рамках соціальногозахистунаселення:

- збільшитидоступністьадміністративнихпослуг для жителівгромади.

Екологічнаситуація.

- встановленнязбору (система роздільногозбору), вивезення та знешкодженнявідходів;
- забрудненняпобутовимивідходаминаселенихпунктів, берегіврічок, ставків;
- завершенняпроцесуроздільногозборупобутовихвідходів та утилізаціїїх.

– У житлово-комунальномугосподарстві:

- погіршення стану об'єктіввід систем водопостачання та водовідведення;
- погіршеннястануочиснихспоруд;
- незадовільнийстандорігтадорожньоїінфраструктури, (забезпечуєкапітальнийремонттаутриманнязагальнихдорігтадорігрегіонального

значення, полегшення білих гравійних доріг у міських поселеннях на дорогах з відсутністю дорожнього покриття);

– недостатнє освітлення вулиць громад у громаді
(щоб забезпечити виконувати вуличне освітлення в селищах ради)

– встановлення дитячих майданчиків;

– встановлення громадських зупинок;

– вирішити питання транспортного сполучення між населеними пунктами ОТГ.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

3.1 Значення місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку району

Важливою передумовою побудови демократичної держави є економічна незалежність місцевої влади. Економічна сторона незалежності місцевого самоврядування є основою їх функціонування, оскільки їх реальні можливості в кінцевому рахунку залежать від економічних можливостей.

Механізм перерозподілу бюджетних ресурсів між різними частинами бюджетної системи, який існував до тепер, не відповідає принципам автономії та економічної незалежності від місцевої влади. Методи управління для управління переважали, як результат того, що відносини між центральною та регіональною владою мали адміністративний характер [26].

Централізація економічного управління пов'язана з мобілізацією та розподілом через центр більшості матеріальних та економічних ресурсів. Якщо це необхідно протягом короткого періоду часу для реалізації конкретних програм, така постійна ситуація призвела до залежності в одних виховуваних регіонах, а в інших через постійне накопичення ресурсів бракує інтересу до результатів їх діяльності.

Тому сьогодні є актуальним питання децентралізації та економічної незалежності в регіонах. Ступінь економічної незалежності місцевих органів влади характеризує незалежність держави в цілому, потенціал її економічного розвитку, рівень демократичних прав і свобод її громадян. Держава не може досягти успіху у розвитку та процвітанні без гарантування фінансової незалежності місцевим органам влади. Це об'єктивна потреба у формуванні нових економічних умов.

Економічну незалежність місцевого самоврядування наперед слід розглядати як економічний простір для його діяльності в межах певної території на

принципах економічної ефективності та доцільності. Пріоритетною умовою в цьому випадку має бути сукупність територіальних інтересів, що відображають особливості економічних та соціальних умов регіону.

Таким чином, економічна незалежність місцевої влади є обґрунтованою з точки зору економічної доцільності, децентралізації влади та достатнього розподілу повноважень та відповідальності.

Для визначення ролі місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку регіонів та їх місця в бюджетній системі України необхідні кількісні та якісні характеристики.

Місцеві бюджети є динамічною категорією, тому дослідження повинні проводитися з урахуванням багатьох факторів, що впливають на економічне життя держави. Цьому сприяє насамперед розвиток демократичних принципів державного управління, зміни структури економіки, рівня соціальних гарантій для населення та зміни віково-професійної структури населення. Рівень економічного розвитку в деяких регіонах впливає на формування та використання коштів місцевих бюджетів [47].

Структурний баланс між інвестиціями є важливою складовою соціально-економічного розвитку та успіху бізнесу. Взаємодія влади та бізнес-структур важлива для подальшого економічного зростання.

Потенціал бюджету розвитку слід розширювати за рахунок різних джерел поповнення, таких як податкові надходження та неподаткові надходження, які використовуються для фінансування інвестиційних програм; доходи від приватизації; внутрішні та зовнішні позики, які спрямовувались на інвестиції; частина доходу від нерухомості та бізнесу.

Для поліпшення ситуації, що склалася для влади, було б доцільно залучити кошти до місцевого бюджету для розвитку економічного потенціалу регіону, створити нові робочі місця, що може стати рушійною силою для додаткових надходжень до бюджету.

Отже, сьогодні органи місцевого самоврядування стикаються з такими

проблемами, як[7]:

- Відмінності у рівні соціально-економічного розвитку міста та сільської місцевості.
- Відсутність фінансових та нормативних стимулів для збільшення місцевої економічної активності.
- Низький рівень життя населення та соціальний розвиток сільських поселень.
- Нерівномірний розвиток малого бізнесу в територіальному контексті.
- Низький рівень розвитку інфраструктури, особливо транспорту та інструментів, що створює недостатню інвестиційну привабливість на територіях.
- Низька швидкість будівництва житла, погіршення стану систем водопостачання, теплопостачання та каналізації.

Разом з усіма іншими функціями бюджет є гарантом та засобом задоволення соціальних потреб населення на відповідній території. Отже, бюджет безпосередньо впливає на соціальний розвиток адміністративного регіону, але на сучасному рівні розвитку він змушує нас очікувати кращого.

Аналізуючи стан, що склався у фінансуванні соціальних та культурних установ, слід зазначити, що в цій галузі повинні бути зроблені певні зміни. Система бюджетування та оцінки фінансування невиробничих установ, яка складалася протягом багатьох десятиліть, має серйозні недоліки, які необхідно виправити. І приймаючи рішення, необхідно враховувати такі фактори, як потреби та особливості окремих територій, включення соціальних стандартів у систему макроекономічних показників (рівень зайнятості, рівень засобів до існування, рівень бідності та торгівлі) [11].

Україна взяла на себе зобов'язання побудувати власну місцеву фінансову систему відповідно до принципів Європейської хартії місцевого самоврядування та інших міжнародних актів, що визначають міжнародні стандарти організації місцевих фінансів.

Однак законодавчі акти, прийняті за роки реформ, не створили механізму гарантування економічної незалежності та автономії для

органів самоврядування. Основними проблемами регулювання співвідношення бюджетів в Україні залишаються [31]:

- дисбаланс міжбюджетними ресурсами та державними зобов'язаннями;
- відсутність механізму стимулювання адміністративно-територіальних одиниць повною мірою використовувати власний податковий потенціал та зменшувати неефективні витрати;
- відсутність закону про соціальні стандарти мінімального статусу, який дозволить перейти до формування міжбюджетних відносин на більш об'єктивній основі;
- відсутність закону про депресивні території, який би закладав правову основу для фінансової підтримки з державного бюджету депресивних територій, основних критеріїв депресивних територій;
- не прозорість використання міжурядових трансфертів.

3.2. Підвищення ролі місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку регіону

Бюджетна реформа визначила основні принципи взаємовідносин державного та місцевих бюджетів з метою підвищення фінансової незалежності місцевої влади у вирішенні соціально-економічних проблем розвитку регіонів. Але після прийняття Бюджетного кодексу України ні назад багато проблем з міжурядовим регулюванням. На сьогоднішній день залишаються проблемні питання фінансової підтримки регіонального розвитку: високий рівень залежності місцевих бюджетів від трансфертів між бюджетами, велика диференціація місцевих доходів та видатків бюджету на одну особу [13].

Аналіз складу та структури видатків місцевих бюджетів свідчить, що бюджет розвитку, наповнені за рахунок встановлених Бюджетним кодексом України джерел, лише незначною мірою консолідує в собі ресурси, призначені для регіонального розвитку.

Основні джерела доходів бюджету розвитку є незначними і не

забезпечують стабільність надходжень.

Для

усунення цих недоліків необхідно визначити та нормативно закріпити за бюджетом розвитку додаткові джерела, які б дали змогу перетворити його в ефективно діючий інструмент соціально-економічного розвитку Сарнинського регіону.

З метою покращення розподілу споживчої влади між центральними та місцевими органами влади та місцевими органами влади, а також шляхом розробки моделі ефективного використання наявних фінансових ресурсів та залучення коштів на соціальні потреби, ми пропонуємо вжити наступних заходів [23].

По-перше,

для

вдосконалення механізму фінансування соціальної сфери в інтегрованій моделі передбачає:

запровадження моделей для створення міжрегіональних соціальних проектів та їх фінансову підтримку; запровадження спеціального принципу співфінансування соціальних витрат; залучати приватний сектор до договорів про надання місцевих послуг з приватними та некомерційними організаціями та іншими муніципалітетами.

По-друге, змінити формулу розрахунку витрат на соціальні заходи, зокрема розробити методологію вдосконалення норм соціальних витрат, яка повинна враховувати регіональні та місцеві специфікації розвитку; запровадити діяльність інституту державних соціальних стандартів та забезпечити державні соціальні гарантії, визначені конституцією та законодавством України на основі поєднання економічних можливостей держави та місцевого самоврядування.

По-третє,

для

зміцнення економічної бази доходів місцевих бюджетів доцільно вдаватися до реформування місцевого оподаткування та впровадження ефективного економічного вирівнювання шляхом: зміцнення місцевої економіки, створення сприятливого ділового та інвестиційного середовища; покращити взаємодію між місцевою владою та податковими та фінансовими органами для розширення бази оподаткування;

збільшення частки власних доходів місцевих бюджетів; легалізація заробітної плати. як об'єкт оподаткування доходів фізичних осіб; збільшення надходження ресурсних платежів до місцевих бюджетів, посилення контрольної роботи зі стягненням; збільшення доходу від оренди землі та від місцевої економіки; ефективний контроль місцевих фінансових органів за формуванням та використанням коштів місцевих бюджетів.

По-четверте, для формування моделі ефективного використання обмежених бюджетних ресурсів та їх максимального використання для фінансування соціальної сфери ми пропонуємо: вдосконалити систему розподілу видаткових зобов'язань для фінансування соціальної сфери між державним та місцевими бюджетами; розробити методологію оцінки ефективності бюджетних витрат на основі використання показників для досягнення цілей людського розвитку; оптимізувати мережу установ, організацій та установ соціальної сфери, які перебувають на бюджетному фінансуванні; наголосити на фінансуванні соціальної сфери від кількісних до якісних показників, від виробника соціальних послуг до споживача; Визначення допустимої частки витрат на соціальний захист та соціальне страхування не вплине на інвестиційну діяльність, але не підірве мотиви високопродуктивної праці. По-п'яте, подальше вдосконалення всього бюджетного процесу, зокрема системи функціонування місцевих бюджетів, рекомендується покладатися на застосування в Україні позитивного досвіду, накопиченого економічно розвиненими країнами. Аналізвітчизняного та зарубіжного досвіду свідчить про те, що поглиблення фінансової децентралізації, покращення розподілу доходів між державним та місцевими бюджетами, оптимізація структури доходів місцевих бюджетів, реформування системи проміжних бюджетів та місцевої податкової політики створять умови для зростання доходів, а не лише місцевих бюджетів, але також для зведеного бюджету країни. З цією метою ми пропонуємо вдосконалити систему місцевого оподаткування в Україні, яка не

відповідає загально визнаним критеріям світової практики щодо самозабезпечення та економічної доцільності.

Також, щоб підвищити роль місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку Сарненського району потрібно [43]:

- сприяти подальшому впровадженню реформи децентралізації в районі та забезпечення конструктивної взаємодії з місцевими громадами;
- підвищити фінансову самодостатність місцевих бюджетів регіону, досягти повного та своєчасного виконання всіх бюджетних зобов'язань, зміцнити бюджетну та фінансову дисципліну;
- покращити інвестиційний клімат та залучити ефективних інвесторів; активне залучення інвестиційних ресурсів через конкуренцію та грантові механізми;
- розробка та реалізація інвестиційних проєктів, що відповідають цілям державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року та стратегії розвитку Рівненської області на період до 2020 року;
- відновити та ремонт збереження від знищення дорожньої транспортної інфраструктури та забезпечення належного транспортного та експлуатаційного стану мережі автомобільних доріг загального користування, доріг та вулиць до спільної власності;
- забезпечити ефективне використання можливостей державного фонду для регіонального розвитку, внесків з державного бюджету, обласного бюджету та інших державних та недержавних джерел фінансування на програми та проєкти розвитку територіальних громад в регіоні, соціальної сфери в регіоні;
- належне та якісне впровадження реформ первинної та вторинної медико-санітарної допомоги, надання населенню якісних медичних послуг, вжиття подальших кроків щодо подальшого вдосконалення матеріально-технічної бази лікувально-профілактичних закладів району, реконструкція та модернізація медичної мережі району та будівництво нових амбулаторій у сільській місцевості;
- забезпечити реалізацію заходів у рамках проєкту Світового банку

«Поліпшення здоров'я на службі людям»;

– реалізація конституційних гарантій прав громадян на соціальний захист, безпечення цілювання та матеріальна підтримка незахищених, непрацездатних громадян, сімей з дітьми, дітей-інвалідів, пенсіонерів, людей з інвалідністю;

– забезпечити функціонування та розвиток дошкільної школи, старшої середньої освіти, середньої школи; пропонувати освітні послуги людям з особливими освітніми потребами та інклюзивним навчанням;

– вдосконалення матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів, будівництво нових шкіл, дошкільних закладів, здійснення реконструкції та ремонту будівель навчальних закладів;

– покращувати навколишнє середовище та забезпечувати екологічно збалансоване використання природних ресурсів.

Для детального аналізу регіонального розвитку піднято показники економічного потенціалу та пік соціально-економічного розвитку.

Показники економічного потенціалу включення: кілкіт нацелення, тпудові монети, обтяги валового внутрішнього підпорукту (BNP) національного доктора (ND) обцяги основного капіталу ТА та еліавсімотіал розвиток регіону за рахунок загальної чисельності населення, розвитку економіки, зростання ВВП, соціально-економічний розвиток регіону набуває форми гарячого водопостачання, природних та людських ресурсів. На справді показники не дуже помітні з міценових бюджетів, оскільки вони ненавмисно пов'язані. Постає розвиток будь-якого району на перше місце від економічного духу до чарівного бюджету, а також він є желоно економічної концепції головною причиною технічної досконалості. Місцеві бюджети стають найважливішим інструментом реалізації регіональної політики та вирішення таких важливих завдань, як реструктуризувати економіку, вирівнювати економічний розвиток регіонів та ефективність територіального поділу праці, розвивати місцеву економіку, здійснювати житлове будівництво, вдосконалювати міста, здійснювати екологічні

заходи тощо. Їх можна вважати головним економічним планом розвитку територіальних громад, районів та областей України. Іноді такі місцеві бюджети виконуються. Це основний канал для оновлених результатів розвитку соціальних мереж, який буде здійснюватися безпосередньо на човні. Іноді спостерігається, що такі місцеві бюджети збільшили фонд проживання в територіях та соціальній дії. Разом з іншими локальними мережами в бюджетній системі такі місцеві бюджети періодично спостерігаються. Це один з найважливіших інтелектуалів у реалізації практичних завдань програми економіки [41].

За сучасних умов місцеві органи влади повинні забезпечити всебічний розвиток території, пропорційний розвиток виробничої та невиробничої сфер, що перебувають у їхній юрисдикції. Це веде до подальшого розширення та зміцнення фінансової бази регіональної влади.

Пріоритетними настановами щодо перетворення місцевих бюджетів на ефективний інструмент соціально-економічного розвитку району має стати вдосконалення таких аспектів їх формування, розподілу та використання: підвищення економічної самостійності місцевої незалежності шляхом виділення їм додаткових джерел доходу. пропонувати та використовувати гранти для реалізації програм соціального та економічного розвитку; зменшення диспропорцій у формуванні ресурсної бази для місцевих бюджетів; розмежування повноважень між державним та місцевими бюджетами на основі балансування національних та регіональних інтересів; розробка програм регіонального розвитку в середньостроковій перспективі [42].

Отже, щоб зробити місцеві бюджети ефективним інструментом соціального та економічного розвитку, нам слід зробити наступне:

- підвищити рівень фінансової незалежності місцевого самоврядування шляхом забезпечення додаткових джерел доходів для місцевих бюджетів;
- вдосконалити та розробити процедуру надання та подання грантів на реалізацію всіх програм соціально-економічного розвитку в регіонах;

- зменшити нерівність у формуванні ресурсної бази місцевих бюджетів;
- чітко розмежувати владу до державного та місцевих бюджетів в рамках державних та регіональних інтересів;
- розробити та впровадити програми розвитку регіонів у довгостроковій перспективі.

3.3. Шляхи підвищення соціально-економічного розвитку Сарненського району за допомогою стратегії розвитку регіону

Функція економічного та соціального комплексу в регіонах вимагає ефективних механізмів, здатних забезпечити стабільне функціонування регіональної системи. Серед таких механізмів провідна роль належить регіональному управлінню - діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади та місцевої влади з метою досягнення пріоритетів, визначених у стратегії. Розміщення пріоритетів не є прямим і винятковим наслідком управлінського впливу і залежить від багатьох інших факторів. Поряд з цим, це управлінський вплив поряд з діяльністю об'єктивних законів може забезпечити і позитивний синергетичний ефект регіонального розвитку [42].

Організаційні та інституційні умови для ефективності регіональних елементів управління:

- наявність відповідної законодавчої бази, що нормалізує виконання стратегії;
- визначення цілей управлінської діяльності;
- фінансова підтримка реалізації стратегії;
- визначення установ, відповідальних за реалізацію стратегії;
- встановлення суб'єктів, механізмів та інструментів регіонального управління.

Досягнення мети, визначеної у стратегії, вимагає оцінки ефективності регіонального управління.

Ефективність регіонального управління можна виміряти наступним чином [2]:

– ступінь досягнення поставлених цілей з урахування витрат на управління. Метод застосовується для оцінки ефективності дій органів управління щодо реалізації цілей стратегії в цілому;

– взаємозв'язок ефекту від управління до витрат на управління.

Метод використовується для аналізу ступеня досягнення окремих показників, визначених як цілі розвитку господарського комплексу в регіоні (І цілі стратегії). Високий рівень ефективності управління означає використання методів управління, які дозволяють досягти заданого результату за мінімальними витратами.

Реалізація цілей стратегії залежить від дотримання правил ефективності поставлених цілей.

Цілі розвитку формуються на основі визначення основних проблем сфери в економічному та соціальному комплексі регіону. Загальним критерієм ефективності є ступінь наблизити економічну систему та соціальну сферу до стандартів сталого збалансованого розвитку [46].

Усунення суперечностей у стратегічних цілях. Цілі та пріоритети, спрямовані на максимізацію економічного впливу, не завжди відповідають досягненню інших цілей - дотримання екологічної безпеки, підвищення рівня соціального забезпечення населення та збільшення обсягів соціальних виплат. Подолання суперечностей полягає у визначенні порядку, встановленні пріоритетів цілей та встановленні різних часових параметрів для їх досягнення. Це налаштує та захистить фінансуючи необхідні заходи, поступово досягайте всіх зазначених у цільовій стратегії.

Визначення шляхів, механізмів та засобів досягнення цілей. Досягнення кожної стратегічної мети вимагає розробки організаційних заходів відповідно до такої схеми [4]:

1) Встановлення кількісних та якісних параметрів для мети.

2) Вибір механізмів досягнення цілей, заснований на комплексному

застосуванні правових, адміністративних, фінансових, інституційних та організаційних, пропагандистських (іміджевих) важелів впливу.

3) Розробка та застосування різних видів інструментів: податку, пільгових прав, амортизації, кредиту тощо.

4. Встановлення тем, що забезпечують досягнення мети тих, хто безпосередньо реалізує стратегічні цілі, і тих, хто контролює цей процес. Впровадження заходів щодо забезпечення цілей сталою розвитку та реалізація стратегічних цілей розвитку є компетенцією органів державної влади, місцевих органів влади, промислового міністерства та спеціалізованих органів, а також визначені підрядники програм розвитку сектору в регіоні.

5. Визначення ефективності регіонального управління [2].

Ефективність регіонального управління можна виміряти в зв'язку між фактичними показниками та запланованими в відношенні фактичних показників до планових.

Ефективність регіонального управління визначається співвідношенням отриманого ефекту і витрат на здійснення управлінської діяльності. Ефективність регіонального управління є синергетичним показником, що є результатом взаємодії різних спрямованих чинників. Ускладнюють вимір ефективності регіонального управління неможливість співставлення результату управлінської діяльності за різними цілями, складність віднесення результату до компетенції певного суб'єкта управлінського впливу, необхідність врахування часового лагу між управлінським заходом та отриманим ефектом. Зростання ефективності регіонального управління залежить від комплексної дії різних роду чинників, серед яких провідна роль належить якісним показникам.

Соціальну та економічну ефективність регіонального управління можна оцінити так [1]:

1) За якісними параметрами.

2) За кількісними показниками.

6. Встановлення меж ефективності управління та етапності у критеріях ефективності. Ступінь управлінського впливу на

досягнення цілей оцінюється через визначення граничних меж такого впливу [1]:

- верхня межа – досягнення цілей розвитку регіону та результату управлінської діяльності;
- нижня межа – умовний поріг, нижче якого система стає некерованою і цілі управління не досягаються.

7. Визначення чинників підвищення ефективності управління.

Чинниками підвищення ефективності управління є [1]:

- створення відповідних організаційних механізмів;
- формування сприятливих економічних умов;
- чітке розмежування повноважень та функцій між рівнями системи управління, між органами влади та самоврядування під час реалізації стратегії;
- розширення переліку показників, за якими оцінюються результати діяльності органів влади;
- запровадження ефективних методів програмування, індикативного планування, програмно-цільового методу планування.

8. Визначення конкретних напрямків посилення ефективності управління.

Підвищення ефективності управлінської діяльності досягається за чіткого визначення сфер поширення у управлінському впливі та напрямів використання регулювальних інструментів [4].

Стратегічне планування соціально-економічного розвитку регіону загалом визначає цільові індикатори та пріоритети діяльності регіонів.

Найого основи мають будуватися програми розвитку регіонів на поточний рік, галузеві програми. З огляду на це стратегічне планування та прогнозування розвитку регіонів повинно мати на меті:

- скорочення кількості документів, що визначають перспективи розвитку регіонів України;
- узгодження різнопланових цілей, визначених у цих документах;
- забезпечення єдності підходів, урахування всіх складових, що визначають специфіку розвитку країни та регіонів;

– оптимізацію процедур розроблення й затвердження регіональних стратегій .

При плануванні розвитку Сарненської області до 2020 року було враховано ряд основних сценарій припущень [19]:

1. У найближчі роки податкове навантаження на бізнес-одиниці не зменшиться. Очікується спрощення бізнес-правил.

2.

Відбувається значний перерозподіл податкових надходжень між державним та місцевими бюджетами на користь останнього.

3. В Україні поступово впроваджуються стандарти ЄС на продукцію, вироблену в Україні.

4. Зовнішньоторговельні операції між Україною та країнами ЄС будуть безмитними, що сприятиме зростанню товарообігу між Україною та ЄС.

5. Інвестиційний клімат в Україніещо покращиться. Країна стане більш привабливою для іноземних інвесторів.

6. Очікується подальше зростання цін на паливо та енергетичні ресурси.

7. Зміни у перспективі національного законодавства для сприяння розвитку регіону.

8. Відсутність "тіньової" економіки.

Песимістичний сценарій розвитку Сарненської області - регіон рухається за інерцією, істотних змін у розвитку немає.

Структура економіки району навряд чиміниться. Агропромисловий комплекс і надалі займатиме провідні позиції. У зв'язку з реалізацією песимістичного сценарію неможливо збільшити обсяги виробництва.

Недостатній розвиток аграрної інфраструктури, низькі інновації в господарському комплексі не дозволяють розвитку аграрного комплексу збільшити обсяги та рівень якості продукції. Поступово енергоємне та неконкурентоспроможне виробництво паде, безробіття зростає, і буде приплив молоді до міст за кордон.

Через брак інвестиційних ресурсів для модернізації промислових підприємств, високі енерговитрати на

виробництво продукції промисловість регіону залишиться на колишньому рівні або погіршить свою позицію.

Такі тенденції не допоможуть поліпшити якість вітчизняної продукції відповідно до європейських стандартів та підвищити їх конкурентоспроможність на європейських ринках [29].

Малий бізнес буде розвиватися незначними темпами, найважливішими сферами діяльності будуть торгівля та послуги.

Оптимістичний сценарій розвитку Сарненської області забезпечує максимально можливу соціально-економічну трансформацію протягом певного періоду.

Головним пріоритетом районного управління буде швидке впровадження адміністративно-територіальної реформи та регіональний розвиток, включаючи розвиток людських ресурсів.

Будуть сформовані передумови для реалізації ефективної регіональної інвестиційної політики в результаті залучення значного інвестиційного ресурсу регіоном для створення нових високотехнологічних компаній як у промисловому, так і в сільськогосподарському секторах економіки.

В аграрному секторі спостерігається перехід до малого бізнесу та кооперативів. Сільськогосподарська продукція виробляється відповідно до європейських стандартів, що дозволяє місцевим виробникам конкурувати з європейськими. За умов цього сценарію тваринництво буде процвітати.

Туризм стає потужною та вигідною ланкою в економіці регіону, рівень зайнятості населення зростає.

Малий бізнес отримує додатковий стимул для розвитку як середовища для матеріальної підтримки та послуг для стратегічних інвесторів.

Збільшуючи надходження до місцевих бюджетів та залучаючи кошти, реалізуються великі муніципальні та соціальні проекти.

За оптимістичного сценарію розвитку покращиться соціально-економічна ситуація в регіоні, особливо

покращиться платоспроможність населення, покращиться фінансування державного сектору, що сприятиме культурному та національному розвитку молоді, село стане більш привабливим та допоможе стримати відтік молоді.

Реалістичний сценарій розвитку передбачає максимальне використання потенціалу та всіх можливостей Сарненської області з урахуванням існуючої соціально-економічної ситуації в країні.

У реалістичному сценарії розвитку відбудеться поєднання обох вищевказаних сценаріїв. На соціально-економічний розвиток регіону, безсумнівно, впливатимуть економічні процеси держави, військові дії на сході.

Враховуючи припущення, що потенційні зміни в національному законодавстві будуть спрямовані на поліпшення ситуації в країні з урахуванням впливу макроекономічних показників, демографічних тенденцій, аналізу соціально-економічної ситуації в регіоні, швидше за все, буде «реалістичним» сценарієм розвитку [38].

Громадські очікування щодо мотивації центральних та місцевих органів виконавчої влади до реформування соціально-економічної системи, але процес інерції у матеріальному виробництві та, що ще важливіше, в суспільній свідомості, неминуче стануть перешкодами для швидкого впровадження реформ.

Основним завданням буде формування неминучих змін у свідомості людей про необхідність соціально-економічної та технологічної модернізації країни та регіону.

Головним партнером влади повинні бути економічно активний та креативний клас, молодь та громадськість.

Соціально-економічний аналіз розвитку району показує, що незважаючи на наявний економічний потенціал та позитивну динаміку окремих показників у соціально-економічній сфері, що впливають на рівень життя, жителі не задоволені ситуацією в районі. Оскільки основним об'єктом спрямування стратегічних зусиль для

регіонального розвитку є людина та якість життя, доцільно визначити стратегічне бачення розвитку регіону.

Розвиток економічного потенціалу регіону є основною стратегічною метою, покликаною забезпечити структурні зміни в реальному секторі економіки, сприяти залученню інвестицій та розвитку інноваційного виробництва.

З метою стимулювання та координації економічного розвитку регіону існує потреба вдосконалити управління регіональним розвитком та створити умови для поліпшення взаємодії між місцевими громадами для спільного вирішення проблемних проблем.

Найважливішими загрозами в економічній сфері регіону є [38]:

- значне зменшення кількості робочих місць;
- зменшення кількості малого бізнесу та індивідуальних підприємців;
- зменшення доходів бюджету;
- зменшення зовнішніх та внутрішніх інвестиційних потоків та поступове збільшення рівня амортизації основних фондів компанії;
- зниження конкурентоспроможності продукції місцевих виробників.

Таким чином, залучення інвестиційного ресурсу, проведення політики стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу, сприяння розвитку експортних можливостей разом із підтримкою місцевого виробника на внутрішньому ринку сприятимуть досягненню стратегічної цілі.

Важливим фактором економічного зростання району є стан розвитку малого і середнього бізнесу.

Малий та середній бізнес формує конкурентне середовище, створює робочі місця, забезпечує зайнятість та самозайнятість населення, підтримує розвиток місцевих господарств, забезпечує податкові надходження до місцевих бюджетів тощо.

Суб'єкти підприємства мають дуже обмежений доступ до фінансових ресурсів, потрібних для ведення бізнесу. Фінансові механізми, які пропонуються комерційними банками, без якісної застави і на вигідних умовах виплати кредиту, в більшості своїй недосяжні.

Для досягнення поставленої операційної цілі в Сарненському районі передбачається подальше забезпечення реалізації державної політики у сфері розвитку малого та середнього підприємництва та надання адміністративних послуг, державної регуляторної політики і дозвільної системи у сфері господарської діяльності.

Проблемнимисььогодні на Сарненщині залишаються питання невідповідності рівня розвитку туристичної індустрії наявному потенціалу.

Методами розробки цього напрямку є [38]:

- Розробка та впровадження нових туристичних та екскурсійних маршрутів.
- Покращення транспортної інфраструктури навколо туристичних об'єктів в районі.
- Створення туристичних послуг (громадські туалети, дитячі майданчики тощо).
- Благоустрій рекреаційних зон, туристичних доріг, берегів річок.
- Розвиток дитячого та юнацького туризму.
- Розвиток зеленого туризму в сільській місцевості.
- Організація освітніх курсів, семінарів для підприємців - початківців сільського туризму.

У сучасних умовах енергоефективність набуває все більшого значення. Зменшення енергетичних витрат призводить до економії коштів та сприяє посиленню конкурентоспроможності району. Підвищення енергоефективності дозволяє подолати іск залежності від енергетичних ресурсів, вирішити проблему надійності енергопостачання.

Підвищення тарифів на енергоносії призводить до збільшення видатків місцевих бюджетів на утримання установ у бюджеті та соціальній сфері в регіоні.

Способи вирішення цієї проблеми:

- Забезпечити доступ до

технологій використання альтернативних джерел енергії.

- Проведення інформаційних кампаній серед населення про можливість та економічну ефективність використання альтернативних видів палива.

- Встановлення систем опалення в державних закладах, що експлуатують відновлювані джерела енергії та альтернативні види палива.

- Використання сільськогосподарських відходів для виробництва відновлюваної енергії.

Специфіка Сарненської області полягає в тому, що основна частина населення області проживає у сільській місцевості.

Сільськогосподарський сектор є природним і традиційним робочим місцем для жителів села. Однак агропромислове виробництво на сучасному етапі не здатне забезпечити належну зайнятість сільського населення.

Відсутність належних робочих місць та занепад соціальної інфраструктури у сільській місцевості є важливими причинами низького рівня життя в сільській місцевості.

Проаналізувавши порівняльні переваги, виклики та ризики в районі, а також врахувавши можливість впливу на вирішення існуючих проблем, підтримувати та розвивати сільські територіальні громади в рамках стратегічної мети "Розвиток сільських територій", пріоритет слід зосередити на [40]:

- збільшити виробництво валової сільськогосподарської продукції, отримати додатковий дохід для окремих домогосподарств за рахунок підтримки малих та середніх сільськогосподарських товаровиробників (обслуговуючих кооперативів, комунальних підприємств);

- збереження та збільшення трудового потенціалу у сільській місцевості, а також розвиток сільської інфраструктури у випадках, коли така інфраструктура може суттєво посилити економічний та соціальний розвиток.

Методи вирішення цієї проблеми [40]:

- Оцінка потреб та підтримка створення сховищ для тривалого зберігання сільськогосподарської продукції.

- Підтримка розвитку аквакультури.

- Сприяти збільшенню продуктивності тварин шляхом

вдосконалення селекційно-племінної роботи,

стабілізації поголів'я великої рогатої худоби та корів, розвитку свинарської галузі.

– Сприяти збільшенню обсягів виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції та розширенню ринків їх збуту.

– Сприяти розвитку сільськогосподарських кооперативів.

– Консультативна підтримка сільськогосподарських виробників щодо розробки бізнес-планів.

Розвиток людського капіталу здійснюється в результаті складної взаємодії держави, населення та ділового співтовариства. Однак провідна роль у цьому процесі, яка полягає у створенні умов для розвитку людського капіталу, повинна належати державі.

Стратегічна мета в першу чергу орієнтована на людей, а реалізація цілей, що поставлені перед цією метою, покращить демографічну ситуацію та продовжить активний період життя громадян. Досягнення цієї мети можливе лише за умов максимальної активізації громадськості, оскільки на перший план виходить формування суспільної позиції щодо ефективної поведінки на сучасному ринку праці, запровадження здорового способу життя та соціальної активності.

З огляду на вищесказане, можна визначити найважливіші загрози розвитку людства для регіону Сарненського:

– демографічна проблема в районі;
– падіння рівня реальних доходів населення;
– розширити невідповідність попиту та пропозиції на регіональному ринку праці;

– посилити дисбаланс між економічними та соціальними гарантіями професійної самореалізації молодого та старшого покоління;

– подальше послаблення дій проти самоорганізації населення з метою вирішення проблем суспільства.

Тому, щоб позбутися цих загроз, потрібна [20]:

– Краща профорієнтаційна робота з молоддю.

- Стимулювання волонтерської діяльності.
- Навчання підприємницькому мисленню студентської молоді.
- Дослідження поточної ситуації та майбутніх потреб на ринку праці.
- Проводити педагогічну роботу, спрямовану на розвиток правової ідентичності та гендерної культури мешканців.
- Організація навчальних курсів для неформальної освіти дорослих, особливо навчання передпенсійних людей роботі на комп'ютері.

Отже, для забезпечення реалізації окремих напрямків стратегії будуть розроблені цільові регіональні програми розвитку окремих галузей та соціальної сфери; вони повинні стати ефективним інструментом, направляючи їх до цілеспрямованого вирішення системних проблем у регіоні, а також запроваджуючи поетапні плани - заходи для досягнення всіх стратегічних та оперативних цілей з докладним описом діяльності, термінів, відповідальних керівників та джерел фінансування.

ВИСНОВКИ

Суть основних науково-теоретичних результатів дослідження можна звести до наступного.

Розглянемо детальніше вплив бюджету на соціально-економічні процеси. Цей вплив може здійснюватись прямими та непрямими методами.

До прямих методів можна віднести законодавчі та інші нормативні акти, які безпосередньо регулюють «правила гри» успіху учасників економічних відносин – держави, суб'єктів господарювання, населення. Саме цими методами визначаються ставки податків, інших зборів, механізм їх стягнення, відповідальність за порушення «правила гри». Такі акти є основою здійснення господарської діяльності.

До непрямих методів належать дії органів щодо перерозподілу бюджетних ресурсів, визначення складових бюджетних ресурсів, основні напрями їх використання.

Досягти оптимального співвідношення між економічним та соціальним напрямами - значить задовольнити інтереси всіх соціальних груп населення.

Збільшення обсягів доходів місцевих бюджетів відбувалось за рахунок податкових надходжень, в основному, з приводу позитивної динаміки обсягів податку з доходів фізичних осіб, плати за землю, єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва, ринкового збору, плати за видачу торгових патентів на деякі види підприємницької діяльності та інших податків.

Районний бюджет є дотаційним Хоч би які дохідні джерела були надані в розпорядження місцевих бюджетів, окремі місцеві органи влади матимуть більшу доходоспроможність ніж інші. Ця нерівність зумовлена міжрегіональною неоднаковістю обсягів баз оподаткування. Дотації вирівнювання мають на меті усунути наслідки цієї нерівності і гарантувати кожному органу місцевого самоврядування можливість надавати соціальні послуги на приблизно однаковому рівні за однакових ставок оподаткування.

На нашу думку, видатки на утримання соціальної сфери повинні забезпечуватись власними фінансовими ресурсами місцевого бюджету (з

врахуванням трансфертів – для забезпечення єдиних стандартів якості життя).

При плануванні видаткової частини місцевих бюджетів доцільно враховувати структуру видатків даної території, яка зумовлена кількістю населення, кліматичними умовами, аграрним чи промисловим напрямом виробництва, пріоритетними напрямками розвитку економіки на цій території.

Формування місцевих фінансових ресурсів передбачає удосконалення розмежування видаткових повноважень на різних рівнях управління. Тому ми пропонуємо привести видатки у відповідність з обсягами та структурою місцевих бюджетів, які забезпечують економічний кругообіг територіальних відтворювальних процесів. Відтак мають бути радикально змінені критерії оцінки ефективності дій органів місцевого самоврядування, і зокрема - муніципальних проектів. Цілком очевидною є обмеженість методик прямої оцінки економічного ефекту та неприйнятність їх як визначального чинника прийняття рішень. Найбільш поширеною є думка щодо потреби в оцінці впливу діяльності місцевої влади на суспільний добробут та поліпшення ситуації у зонах її стратегічної відповідальності. Між тим, з нашої точки зору, з огляду на важливість активізації потенціалу розвитку територіальної громади, не менш (а інколи – й більш) важливими критеріями оцінки мають стати:

- забезпечення інтегральної цілісності територіальної громади як дієздатного інституту, спроможного і надалі реалізувати свої стратегічні цілі (створення додаткових робочих місць, збільшення частки доходів населення та підприємств, які витрачаються в межах даної території тощо);

- забезпечення сприятливого потенціалу розвитку та наступного зростання надходжень до місцевого бюджету (залучення інвестицій на дану територію, розширення наявного місцевого бізнесу та ін.).

Попри це, на нашу думку, Бюджетний кодекс має й вади, що їх не усунули в процесі реформи міжбюджетних відносин. Тому треба вжити, зокрема, таких заходів:

- удосконалити механізм надання прямих трансфертів із державного бюджету. Прямі трансферти мають надаватися тоді, коли стає очевидним, що план надання трансфертів шляхом щоденних відрахувань недовиконується.

- встановити для місцевих бюджетів, які щорічно нарощують обсяги доходів, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, повноцінний механізм і реальні джерела стимулювання.

- встановити частку обсягу місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України на рівні не менше як 50 %, зважаючи на соціальну спрямованість покладених на місцеві органи влади функцій. Збільшити розмір фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на реалізацію програм у галузі освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту та на утримання органів місцевого самоврядування.

- відмовитись від чинної практики централізації коштів у державному бюджеті на виконання державних цільових програм з освіти й охорони здоров'я. Зазначені ресурси мають передаватися відповідним місцевим бюджетам у вигляді субвенцій з державного бюджету.

Нині діючий бюджетний механізм, при якому місцеві ради вищого рівня встановлюють нормативи відрахувань, від регулюючих податків та зборів і суми дотацій, призводять до погіршення функціонування місцевих бюджетів нижчого рівня. Це, в свою чергу, не дає змоги профінансувати всі необхідні видатки, що тягне за собою погіршення стану соціально-економічного розвитку. З метою вирішення питання збалансування доходів та видатків бюджету Сарненського району та поліпшення соціально-економічного стану, на нашу думку слід вжити таких заходів:

- необхідно не лише декларувати самостійність місцевої влади, а насамперед органів місцевого самоврядування, важливо наділити останніх достатніми фінансовими ресурсами для прийняття самостійних рішень щодо соціально-економічних питань життєдіяльності територіальної громади;

- надати фіскальну автономію місцевій владі в межах території її юрисдикції. Управління бюджетними коштами дозволить опрацювати механізм найефективніших форм їх мобілізації, розміщення та використання. Останні сприятимуть зміцненню фінансової бази місцевих органів влади та значно прискорять розвиток інших складових фінансів;

- забезпечити органи місцевого самоврядування стабільними джерелами

власних бюджетних надходжень – місцевих податків та зборів: податок з фізичних осіб має зараховуватися в обсязі 75 % до всіх місцевих бюджетів. Адже, чим більше сплачують громадяни, що проживають на даній території, з власних доходів на користь держави, тим більші суми благ у вигляді державного фінансування систем соціального захисту населення, освіти, охорони здоров'я, культури і спорту, інфраструктури тощо, вони як жителі мають право одержати;

- розробляти механізми, щодо забезпечення територіальним громадам прав самостійного надання місцевим підприємствам пільг функціонального характеру, спрямованих на підтримку діяльності у сферах, депресивних для даної території, зокрема: розвитку зайнятості; розвитку інфраструктури; реструктуризації та зміні або розширенні місцевої спеціалізації (зокрема, стосовно моно галузевих міст); надання певних соціальних послуг на місцевому рівні;

- доречним було б віднести плату за землю до переліку місцевих. Оскільки Сарненський район є здебільшого агропромисловим, зарахування плати за землю у повному обсязі до бюджету району дало б можливість підвищувати родючість ґрунту, більш раціонально використовувати земельні ресурси, займатися веденням кадастру, землевпорядкуванням, розвитком інфраструктури населених пунктів. Для доходів Державного бюджету надходження від цього податку є незначні, а для районного бюджету ці суми були б відчутними. Перелік могли поповнити і деякі ресурсні платежі (плата за спец використання надр, лісових і водних ресурсів), які мали б повністю справлятися за територіальною ознакою під контролем відповідних державних органів;

- впровадження нових і ліквідації існуючих малоефективних платежів у розрахунку на рік можна було б досягти подвійного приросту їх надходжень;

- до місцевих обов'язково мають бути включені: податок на майно, податок на транспортні засоби, податок на спадщину і дарування, що вважаються місцевими в багатьох розвинутих країнах;

- одним із дієвих шляхів “підйому” території, може бути розвиток мережі туристичних маршрутів та баз відпочинку, оскільки на території Сарненського району існує значний потенціал природних ресурсів, сприятливих кліматичних

умов, цінних водойм та цікавих історичних пам'яток. В результаті проведених заходів підвищиться економічний розвиток територій, забезпечаться додаткові робочі місця, поживається роздрібна торгівля та будуть мати місце додаткові наповнення дохідної частини місцевого бюджету.

- реалізація потенціалу території потребує здійснення послідовного процесу: вивчення наявного потенціалу, його структуризація, аналізу та визначення акцентів майбутнього розвитку; розробки стратегії розвитку території на базі наявного потенціалу; реалізації зазначеної стратегії із залученням як місцевих, так і зовнішніх ресурсів.

- у правовій сфері реалізація прав територіальних громад на розвиток належного їм потенціалу потребує: розширення повноважень органів місцевого самоврядування шляхом передачі їм частини функцій забезпечення і захисту місцевих інтересів, які сьогодні виконуються районними або обласними радами; конкретизації спільних інтересів територіальних громад, які відносяться до сфери компетенції обласних та районних рад; законодавчого врегулювання, розширення прав асоціацій територіальних громад.

Отже, важливою умовою успішного функціонування місцевих бюджетів повинно стати фундаментальне поглиблення реформи бюджетних взаємовідносин між центральними та регіональними рівнями влади на засадах чіткого розмежування відповідальності за розв'язання економіко-соціальних проблем країни та її територіально-адміністративних одиниць. Надання більшої самостійності місцевим органам влади у формуванні та виконанні місцевих бюджетів буде сприяти зростанню зацікавленості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієва В. Міжбюджетні відносини в Україні: тенденції та перспективи// Економіка України, 2014р., №4.
2. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Державні фінанси. Навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. і перероблене / За заг. ред. Базилевича В.Д. – К.: Атіка, 2014. – 368 с.
3. Біленчук П.Д., Задояний М.Т., Форостовець В.А. Місцеві податки і збори: правове регулювання. Навчальний посібник/За ред. П.Д. Біленчука. – Київ: АТІКА, 2006. – 120 с.
4. Борисенко. В.М. Становлення і розвиток казначейської системи в Україні // Фінанси України - №3. – 2013. – С.17-24.
5. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2014. – 608 с.
6. Васильєва М.В. Местные бюджеты в современных условиях – М.: Финансы и статистика , 2017.-128с.
7. Гушта О.В. Порядок формування та використання коштів місцевих бюджетів//Фінанси України, 2015р.,№1.
8. Державні фінанси в транзитивній економіці: Навчальний посібник / Карлін М.І., Горбач Л.М., Новосад Л.Я. та ін. За заг. ред. д.е.н., проф. Карліна М.І. – К.: Кондор, 2003. – 220 с.
9. Зайчикова В. В. Місцеві фінанси України та європейських країн. – К.: НДФІ. – 2007. – 299 с.; Чугунов І. Я., Крайник О. П. Бюджет розвитку як складова фінансовоекономічної системи регіону / І. Я. Чугунов, О. П. Крайник // Наукові праці НДФІ. – 2016. – Вип. 4 (37).
10. Закон України “Про бюджетну систему України” №512-ХІІ від 05.12.1990
11. Закон України “Про Державний бюджет України на 2005 рік” № 2285-IV від 23.12.2004 р.
12. Закон України “Про Державний бюджет України на 2005 рік” №3235-IV від 20.12.2005 р.

13. Закон України “Про міжбюджетні відносини між районним бюджетом та бюджетами територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об’єднань” №1953-IV від 1.07.2004 р.

14. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” №280/97-ВР від 21.05.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - №24.

15. Закон України “Про місцеві державні адміністрації” №586-IXV від 09.04. 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - №21-21.

16. Закон України “Про систему оподаткування” №1251-XII від 25.06.1991 р.

17. Звіти фінансового управління Сарненської районної державної адміністрації за період 2018-2019 рр.

18. Жибер Т.В. Державне казначейство України. – Фінанси України. – 2012.- №1. – с.40.

19. Ірина Нагребецька “Європейська "сорочка" і наші реалії”// “Урядовий кур'єр”. 27.04.2004

20. Казначейська система виконання бюджету / За ред. Булгакової С.О. – К., 2000. – 250 с.

21. Кириленко О.П. “Теоретичні та практичні аспекти вдосконалення фінансово-кредитного механізму”// “Вісник ТАНГ”. - №4. – 2003. – 34-38.

22. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика). – К.: НІОС, 2000. – 384 с.

23. Кириленко О.П. Місцеві фінанси: Навчальний посібник. – Тернопіль: Астон, 2014. – 192 с.

24. Кодацький В.П. Совершенствование направлений использования государственных средств / Экономика. Финансы. Право.- 2014.-№2-с. 7-8.

25. Корпань О.В. Правові проблеми організації місцевого самоврядування в Україні. – К., 2011. – 239 с.

26. Корчинський В.Є., Колодій С.Ю. “Оцінка економічної ефективності бюджетного вирівнювання”// “Фінанси України”. - №5. – 2005. – С.12-19.

27. Косик С. Розвиток місцевого самоврядування в Україні.// Економіка, фінанси, право, 2012р., №4
28. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України: Навчальний посібник. – К.: Т-во Знання”, КОО, 1999. – 487 с.
29. Ламинаго В. “Казначейство України – сьогодення й стратегія розвитку“// Праця і зарплата “. - № 18. – 1998. – С.30.
30. Мазуренко Г. Соціальна ефективність бюджетних видатків, аналіз сучасного стану та досвід розвинутих країн світу// Збірник наукових праць с. 267-276.
31. Мельнічука С. ”Шляхи удосконалення бюджетного процесу в Україні” // Економічний часопис”. - №4. – 2006р.
32. Місцеві фінанси: Навчальний посібник для сам. вивч. дисц./ Гапонюк М.А., Яцюта В.П., Буряченко А.Є., Славкова А.А. – К.: КНЕУ, 2002.-184 с.
33. Нестеренко А.С. Фінансова самостійність місцевого самоврядування та її забезпечення// Митна справа, 2012, №6.
34. Н.І. Балдич “ Механізм фінансового вирівнювання місцевих бюджетів: сутність, структура, функції” // <http://www.academy.kiev.ua>
35. Павлюк К.В. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів. // Фінанси України. - № 5. – 2019. – С. 68-75.
36. Панкевич Л.В.”Державне казначейство: від контролю до оптимізації розподілу фінансових ресурсів”//“Регіональна економіка ”. - №1. - 2013. – С.210-215.
37. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навчальний посібник. Друге видання. – К.: Знання – Прес, 2013. – 523 с.
38. Паспорт Сарненського району(2019р.)
39. Петленко Ю.В., Рожко О.Д. Місцеві фінанси: Опорний конспект лекцій. К.: Кондор, 2013. – 282 с.
40. Сунцова О.О. Місцеві фінанси: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2015. – 560 с.
41. Ткачук Т. Ефективність використання видатків бюджету// Вісник НБУ, 2014_ №8-с.12-15.

42. Толуб'як В.С. “Проблеми і перспективи фінансової децентралізації”
Економіка України. - №2. – 2004. – С.23-27.
43. Фільштейн Л.М. Фінанси України : Навчальний посібник. –
Кіровоград: Державне Центрально-Українське видавництво. 1994. – 164 с.
44. Чугунов І.Я. Бюджетний механізм регулювання економічного
розвитку. К.: НІОС. 2013. – 488 с.
45. Швець В.Я. “Місцеві фінанси: завдання подальшої трансформації”//
Регіональна економіка - №4.- 2014. – С.156-162.
46. Швець В.Я. “Нагальні проблеми місцевих бюджетів та шляхи їх
подолання: погляд практика”// “Регіональна економіка”. - №3.- 2013. – С.192-
196.
47. Ширкевич Н.А. Местные бюджеты. – М.:Финансы и статистика, -
1991- 112с.
48. Юрій С.І., Бескид Й.М., Плішко І.В. Державний бюджет України:
Навчальний посібник. -Тернопіль: Видавництво Карпюка, 2008.
49. Ярошенко Ф. Бюджетна система реформується.//Віче, 2013,№5.